Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai

EAME 2012 metų dokumentai

Turinys

Bolonijos proceso apžvalga (2001–2012 metų dokumentų santrauka) 3

EAME 2012 metų dokumentai:
Europos aukštojo mokslo erdvės sutelkimas, siekiant maksimaliai išnaudoti šios erdvės galimybes (Bukarešto komunikatas) 10

Europos aukštojo mokslo erdvės (EAME) akademinio mobilumo skatinimo iki 2020 m. strategija 19

Anapus Bolonijos proceso erdvės: kuriant sąsajas tarp nacionalinių, regioninių ir pasaulinių aukštojo mokslo erdvių (Trečiojo Bolonijos politikos forumo pareiškimas) 26

Priedai

1 priedas. Bolonijos proceso rodikliai 32

2 priedas. Bolonijos procese dalyvaujančios valstybės. 41

3 priedas. Dokumentuose vartojamos sąvokos 42

4 priedas. Dokumentuose vartojamos santrumpos 49

5 priedas. Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area (Bucharest Communiqué) 51

6 priedas. Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA) 60

7 priedas. Beyond the Bologna Process: Creating and connecting national, regional and global higher education areas (Statement of the Third Bologna Policy Forum) 68

Bolonijos proceso apžvalga

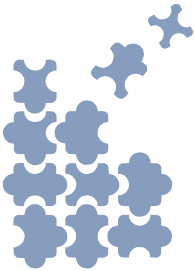

Bolonijos proceso tikslas – šalių bendradarbiavimas aukštojo mokslo srityje siekiant susieti nacionalines aukštojo mokslo sistemas į bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Jo etapus žymi šalių ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą, konferencijos, kurių metu pasirašomi dokumentai, nubrėžiantys gaires politiniams sprendimams priimti.

Nors geografiniu požiūriu Bolonijos procesas apima didžiulę teritoriją nuo Atlanto iki Ramiojo vandenyno (2 priedas), politiniu požiūriu tai yra Europos Sąjungos vykdomos politikos dalis.

Bolonijos procesą koordinuoja ir įgyvendina Bolonijos tolesnės veiklos grupė (*Bologna Follow-up Group, BFUG*), kurią sudaro tikrieji nariai – Bolonijos procese dalyvaujančios šalys ir Europos Komisija (*The European Commission*) – ir patariantieji nariai: Europos universitetų asociacija (*The European University Association, EUA*), Europos nacionalinės studentų sąjungos (*The National Unions of Students in Europe, ESIB*), vėliau susijungusios į Europos studentų sąjungą (*The European Students' Union, ESU*), Europos aukštojo mokslo institucijų asociacija (*The European Association of Institutions in Higher Education, EURASHE*), Europos aukštojo mokslo centras (*The European Centre for Higher Education, UNESCO-CEPES*), Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (*The European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA*), Tarptautinės švietimo sąjungos Europos struktūra (*The Education International Pan-European Structure*), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjunga (*The Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe, UNICE*), vėliau pervadinta į Europos pramonės konfederaciją (*BusinessEurope*).

Laikotarpiu tarp ministrų susitikimų Bolonijos tolesnės veiklos grupė įgyvendina veiksmų planą, skirtą įvairioms aukštojo mokslo politikos sritims, rengia seminarus, apžvalgas, dokumentų projektus ir organizuoja ministrų susitikimus. Darbą tarp grupės susitikimų užtikrina šios grupės taryba, kurios sudėtis keičiasi kas pusę metų pagal šalių pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai tvarkaraštį.

Sorbonos deklaracija (1998 metai)

Kaip Bolonijos proceso idėjų šaltinis pažymima Sorbonos deklaracija (*Declaration on Harmonisation of the Architecture of the European Higher Education System*), kurią 1998 m. gegužės 25 d. Paryžiuje pasirašė Prancūzijos, Italijos, Didžiosios Britanijos ir Vokietijos ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą. Sorbonos deklaracijoje išdėstyti principai imti laikyti pamatiniais siekiant kurti Europos aukštojo mokslo erdvę. Šie principai yra tokie:

- Tarptautiniu mastu didinti studijų programų aiškumą ir gerinti kvalifikacijų pripažinimą.
- Lengvinti studentų ir dėstytojų mobilumą Europos erdvėje ir integraciją į Europos darbo rinką.
- Sukurti bendrą laipsnių sistemą, apimančią diplomines (bakalauro) ir podiplomines (magistro, daktaro) studijas.

Bolonijos deklaracija (1999 metai)

Bolonijoje (Italija) 1086 m. įkurtame seniausiame Europos universitete 1999 m. birželio 19 d. 29 Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, pasirašė deklaraciją „Europos aukštojo mokslo erdvė“ (*The European Higher Education Area*), kuri tapo politiniu veiksniu ir postūmiu Europos šalyse pradėti permainas siekiant sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Ši deklaracija ir žymi Bolonijos proceso pradžią.

Siekdami bendro tikslo ministrai pasižadėjo:

- Priimti aiškių ir palyginamų mokslo laipsnių sistemą.
- Diegti dviejų pakopų studijų (ikidiplominių ir podiplominių) sistemą.
- Sukurti studijų kreditų sistemą (tokią kaip ECTS).
- Remti akademinės bendruomenės (studentų, dėstytojų, mokslininkų, administracijos darbuotojų) mobilumą.
- Skatinti Europos bendradarbiavimą kokybės užtikrinimo srityje.

- Plėtoti Europai bendrus aukštojo mokslo aspektus (per studijų programas ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą).

Suprasdami, kad Europos aukštojo mokslo erdvei sukurti reikės nuolatinės paramos ir dėmesio, ministrai susitarė susitikti po dvejų metų.

Prahos komunikatas (2001 metai)

Antroji ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą, konferencija įvyko 2001 m. Prahoje, Čekijoje. Šalis, nepriklausanti Europos Sąjungai, pasirinkta siekiant atkreipti kitų Europos Sąjungai nepriklausančių šalių dėmesį į Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimą. Konferencijoje priimtas Prahos komunikatas „Siekiant Europos aukštojo mokslo erdvės" (*Towards the European Higher Education Area*), kurį pasirašė jau 33 šalių ministrai – į Bolonijos procesą įsitraukė Kroatija, Kipras, Turkija, Lichtenšteinas. Tikruoju Bolonijos proceso nariu tapo ir Europos Komisija.

Ministrų susitikime buvo įvertinti nuveikti darbai ir nubrėžtos tolesnės veiklos kryptys:

- Plėtoti mokymosi visą gyvenimą principą.
- Įtraukti į Bolonijos procesą aukštąsias mokyklas ir studentus.
- Imtis priemonių Europos aukštojo mokslo erdvės patrauklumui didinti.

Šio susitikimo metu buvo nuspręsta įsteigti Bolonijos tolesnės veiklos grupę, atsakingą už tolesnę Bolonijos proceso plėtrą. Tikrieji jos nariai – Bolonijos procese dalyvaujančių šalių atstovai ir Europos Komisijos atstovas, o patariantieji nariai – Europos Tarybos, Europos universitetų asociacijos, Europos nacionalinių studentų sąjungų atstovai.

Berlyno komunikatas (2003 metai)

Bolonijos proceso plėtrai ypač reikšmingas trečiasis ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą, susitikimas, įvykęs 2003 m. rugsėjo mėn. Berlyne (Vokietija). Į Bolonijos procesą įsitraukia ne tik šalys, dalyvaujančios Europos Bendrijos mainų programose (*Socrates, Leonardo da Vinci, Tempus-Cards*), bet ir prie Europos kultūros konvencijos prisijungusios šalys, pasiryžusios kurti Europos aukštojo mokslo erdvę. Konferencijos metu proceso narių sąrašą papildė dar 8 valstybės – Albanija, Andora, Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Makedonija, Rusija, Serbija, Vatikanas. Bendras proceso dalyvių skaičius pasiekė 40.

Ministrai įpareigojo Bolonijos tolesnės veiklos grupę atlikti „pusiaukelės" rezultatų apžvalgą remiantis visų šalių pateiktomis ataskaitomis apie proceso eigą ir rezultatus

pateikti kitam ministrų susitikimui. Į grupės veiklą patariančiuoju nariu įsitraukė Europos aukštojo mokslo centras.

Laikotarpiui iki kito švietimo ministrų susitikimo nustatytos šios prioritetinės veiklos kryptys:

- Užtikrinti kokybę instituciniu, nacionaliniu ir europiniu lygmeniu.
- Įdiegti dviejų pakopų studijų laipsnių sistemą.
- Užtikrinti laipsnių ir įvairių studijų laikotarpių pripažinimą ir pasiruošti nuo 2005 m. visiems absolventams išduoti nemokamus diplomo priedėlius.
- Pradėti kurti Europos aukštojo mokslo erdvę susiejančią kvalifikacijų sąrangą.
- Įtraukti į laipsnių sistemą doktorantūrą, kaip trečiosios pakopos studijas.
- Glaudinti Europos aukštojo mokslo erdvę su Europos mokslinių tyrimų erdve.

Bergeno komunikatas (2005 metai)

2005 metų gegužės mėnesį ministrai susitiko Bergene (Norvegija) aptarti Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo „pusiaukelės“ rezultatų. Išklausę Bolonijos tolesnės veiklos grupės ataskaitą ministrai pripažino, kad, nors rezultatai konkrečiose šalyse skirtingi, pasiekta didelė pažanga įgyvendinant Bolonijos proceso tikslus ir nuolat didėja dalyvių skaičius. Į grupės veiklą įsitraukė nauji partneriai – Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija, Tarptautinės švietimo sąjungos Europos struktūra, Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjunga.

Ministrų konferencijoje patvirtintos Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės (ESG) ir Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąranga (EAME KS). Ministrai pritarė pasiūlymui sukurti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registrą (*EQAR*) ir pavedė jo kūrimo ir priežiūros klausimus spręsti *ENQA* kartu su *EUA*, *EURASHE, ESS*, paragino studentus ir aukštąsias mokyklas ir toliau aktyviai bendradarbiauti šioje srityje.

Į procesą įsitraukus Armėnijai, Azerbaidžanui, Gruzijai, Moldovai ir Ukrainai, Bergeno komunikatą pasirašė iš viso 45 šalys. Jame išvardyti šie svarbiausi 2005–2007 m. uždaviniai:

- Gerinti socialinius aukštojo mokslo įgijimo aspektus ir šalinti kliūtis asmenų mobilumui.
- Įgyvendinti kokybės užtikrinimo nuostatas ir gaires, pateiktas *ENQA* ataskaitoje.

- Kurti nacionalines kvalifikacijų sandaras, suderintas su Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąranga.
- Diegti lanksčias studijų formas, didinti ankstesnio mokymosi pripažinimą.

Londono komunikatas (2007 metai)

2007 m. gegužės mėnesį bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę kuriančių šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, susirinko į penktąją konferenciją Londone (Didžioji Britanija). Konferencijoje dvejų metų veiklos apžvalgą pateikė Bolonijos tolesnės veiklos grupė, EUA, ESS. Ministrai pažymėjo, kad svarbiausiose veiklos srityse nuo 2005 m. pasiekta nemenka pažanga, ir aptarė darbus, kuriuos dar reikia nuveikti. Ministrai sutarė, kad pradėtą veiklą būtina tęsti ir po 2010 m., aptarus ir parengus naujas gaires ir jų įgyvendinimo priemones.

Konferencijoje išryškinti du aukštojo mokslo prieinamumo aspektai – socialinis ir globalus. Šiems aspektams plėtoti ministrai įsipareigojo parengti nacionalines strategijas ir veiksmų planus. Ministrai sutarė dėl pagrindinių nuostatų kuriant Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registrą ir pavedė Bolonijos tolesnės veiklos grupei iki kito ministrų susitikimo išnagrinėti esamą padėtį ir pateikti siūlymus dėl Europos aukštojo mokslo erdvės plėtros po 2010 m. krypčių.

Londono komunikate nutarta:

- Sukurti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registrą.
- Iki 2010 m. baigti kurti nacionalines kvalifikacijų sandaras, susietas su Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąranga.
- Pateikti ataskaitą apie kliūčių studentų ir dėstytojų mobilumui šalinimą.
- Parengti nacionalines strategijas ir veiksmų planus dėl socialinių aukštojo mokslo įgijimo aspektų.
- Priimti Europos aukštojo mokslo erdvės plėtros pasauliniu mastu strategiją.

Leveno ir Naujojo Luveno komunikatas (2009 metai)

Ministrų susitikimas įvyko 2009 m. balandžio mėnesį Levene (Belgija) ir Naujajame Luvene (Belgija). Konferencijoje įvertinti Bolonijos proceso laimėjimai ir išdėstyti kito dešimtmečio Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo prioritetai.

Apžvelgdami Europos aukštojo mokslo reformos dešimtmetį ministrai pabrėžė aukštojo mokslo sisteminės pertvarkos, Europos kreditų kaupimo ir perkėlimo sistemos ir diplomo priedėlio reikšmę.

Leveno ir Naujojo Luveno komunikate išdėstyti šie ministrų įsipareigojimai:

- Iki 2020 metų kiekviena šalis turi nustatyti uždavinius siekiant didinti aukštojo mokslo dalyvių skaičių ir įtraukti nepakankamai atstovaujamas socialines grupes.
- Pasiekti, kad 2020 metais absolventai, dalį studijų praleidę kitoje šalyje, sudarytų ne mažiau kaip 20 procentų.
- Mokymasis visą gyvenimą ir gebėjimas įsidarbinti yra svarbūs aukštojo mokslo uždaviniai.
- Studijų programų pertvarkos tikslas turi būti į studentą orientuotas mokymas.

Konferencijoje nuspręsta, kad nuo šiol Bolonijos procesui bendrai vadovaus dvi šalys – Europos Sąjungos pirmininkaujanti ir kita, nepriklausanti Europos Sąjungai, šalis.

Bolonijos proceso dešimtmečio dokumentai (2010 metai)

2010 m. kovo 11–12 d. Budapešte (Vengrija) ir Vienoje (Austrija) įvyko neeilinė Bolonijos procese dalyvaujančių šalių ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą, konferencija, kurios metu buvo atverta Europos aukštojo mokslo erdvė (EAME), kaip buvo numatyta Bolonijos deklaracijoje 1999 m. Konferencijoje atsakingi už aukštąjį mokslą ministrai pasirašė deklaraciją, kurioje įsipareigojo visiškai ir tinkamai įgyvendinti ateinančio dešimtmečio tikslus ir darbotvarkę, dėl kurios susitarta Leveno ir Naujojo Luveno komunikate.

Be Bolonijos proceso ministrų konferencijų, pradėta rengti Bolonijos politikos forumus. Pirmasis forumas surengtas 2009 m. Naujajame Luvene (Belgija). Jame dalyvavo 46 Bolonijos proceso šalių nariai, kitų žemynų valstybių, nepriklausančių Bolonijos procesui, atstovai ir nevyriausybinių organizacijų atstovai.

Forumo dalyviai sutarė dėl pagrindinių principų didinant aukštojo mokslo vaidmenį visuomenių vystymesi:

- mokymasis visą gyvenimą ir lygių mokymosi galimybių prieinamumas;
- viešosios investicijos į aukštąjį mokslą, nepaisant ekonomikos krizės;
- tarptautiniai mainai aukštajame moksle, grindžiami akademinėmis vertybėmis, siekiant dėstytojų, tyrėjų ir studentų mainų balanso ir nešališkos produktyvios „protų cirkuliacijos“, kaip alternatyvos „protų nutekėjimui“.

2010 m. kovo mėn. Vienoje įvyko ***antrasis Bolonijos politikos forumas,*** kuriame dalyvavo 47 valstybių ir 8 patariančiųjų narių, taip pat kitų žemynų valstybių ir suinteresuotųjų

nevyriausybinių organizacijų atstovai. Pagrindinės forumo diskusijų temos:

- aukštojo mokslo sistemos ir pačios aukštosios mokyklos turi reaguoti į augančius poreikius ir lūkesčius, siekti bendradarbiavimo ir konkuravimo tarptautinėje erdvėje pusiausvyros;
- Bolonijos procese dalyvaujančios šalys turi palaikyti tarpusavio ryšius, keistis informacija ir veikti kartu, įskaitant pasirengimą kitam Bolonijos politikos forumui;
- būtina pasauliniu mastu remti studentų dialogą.

Bukarešto komunikatas (2012 metai)

2012 m. balandžio mėnesį Bukarešte (Rumunija) aštuntojoje konferencijoje susitikę ministrai iš 47 Bolonijos procese dalyvaujančių šalių įvertino dvejų pastarųjų metų veiklos rezultatus ir susitarė dėl svarbiausių tolesnės veiklos krypčių 2012–2015 metais.

Ministrai pabrėžė aukštojo mokslo svarbą įveikiant finansinės krizės padarinius ir siekiant darnaus ekonomikos ir darbo vietų augimo ir susitarė sutelktai veikti šiose srityse: teikti kokybišką aukštąjį išsilavinimą visiems, gerinti absolventų įsidarbinimo galimybes ir skatinti akademinį mobilumą.

Ministrai priėmė Akademinio mobilumo skatinimo strategiją (*Mobility for Better Learning*), kurioje išsamiai analizuojamas Leveno ir Naujojo Luveno komunikate (2009 m.) įtvirtintas tikslas – iki 2020 metų pasiekti, kad ne mažiau kaip 20 procentų EAME absolventų dalį studijų ar praktikos būtų praleidę kitos, nei studijuoja šalies institucijoje, ir aptartos priemonės šiam tikslui įgyvendinti.

Vykstant konferencijai surengtas ***trečiasis Bolonijos politikos forumas***, kuriame dalyvavo 47 EAME šalių delegacijos, jų vadovai ir 19 nepriklausančių EAME šalių aukštojo mokslo srityje veikiančių tarptautinių organizacijų atstovai. Forumas pradėjo diskusiją dėl EAME plėtros pasauliniu mastu, kurią nutarta tęsti ir ateityje. Svarbiausios diskusijos temos nurodomos forumo pareiškime „Anapus Bolonijos proceso erdvės: kuriant sąsajas tarp nacionalinių, regioninių ir pasaulinių aukštojo mokslo erdvių“ (*Beyond the Bologna Process: Creating and connecting national, regional and global higher education areas)*: valstybės ir aukštojo mokslo abipusė atsakomybė nacionaliniu ir regioniniu mastu; pasaulinis akademinis mobilumas (paskatos, kliūtys, srautų netolygumai); aukštojo mokslo kokybės gerinimas pasauliniu ir regioniniu mastu; aukštojo mokslo reformų indėlis didinant absolventų įsidarbinimą.

EAME 2012 metų dokumentai

Europos aukštojo mokslo erdvės sutelkimas, siekiant maksimaliai išnaudoti šios erdvės galimybes

Bukarešto komunikatas

Mes, 47-ių Europos aukštojo mokslo erdvės (toliau – EAME) tolesniame kūrime dalyvaujančių šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, susitikome 2012 m. balandžio 26–27 d. Bukarešte įvertinti Bolonijos proceso pasiekimus ir susitarti dėl tolesnių EAME šalių pirmenybinių veiklų.

Investicijos į aukštąjį mokslą ateities labui

Europa išgyvena ekonominę ir finansinę krizę, kuri daro žalingą poveikį visuomenei. Dėl krizės mažėja aukštajam mokslui skiriamos lėšos, o absolventai nėra tikri dėl savo perspektyvų įsidarbinti.

Aukštajam mokslui tenka svarbus vaidmuo sprendžiant patiriamus sunkumus. Klestinčios žinių visuomenės pagrindas – stipri ir atskaitinga aukštojo mokslo sistema. Aukštasis mokslas turėtų būti – dabar kaip niekad anksčiau – mūsų pastangų įveikti krizę šerdis.

Turėdami tai omeny, mes įsipareigojame siekti, kad aukštajam mokslui būtų skiriamas kuo didesnis valstybės finansavimas, taip pat panaudojami kiti finansavimo šaltiniai – kaip investicija į ateitį. Mes remsime aukštojo mokslo institucijas ugdant kūrybingus, novatoriško požiūrio, kritiškai mąstančius ir atsakingus absolventus, kurie reikalingi ekonominiam augimui ir mūsų demokratinių valstybių darniai plėtrai. Mes pasiryžę dirbti kartu šia linkme, siekdami sumažinti jaunimo nedarbą.

EAME vakar, šiandien ir rytoj

Aukštojo mokslo institucijų darbuotojų ir studentų pastangomis ir atsidavimu Bolonijos proceso reformos pakeitė aukštojo mokslo vaizdą visoje Europoje.

Dabar Europos aukštojo mokslo sistemos yra labiau suderintos ir jas galima labiau palyginti nei anksčiau. Kokybės užtikrinimo sistemos sudaro prielaidas stiprinti tarpu-

savio pasitikėjimą, vienoje valstybėje įgytos aukštojo mokslo kvalifikacijos vis dažniau pripažįstamos kitose valstybėse. Aukštojo mokslo siekia vis daugiau skirtingų visuomenės grupių narių. Šiandien studentai naudojasi didesne švietimo galimybių įvairove ir tampa vis mobilesni. Integruotos EAME vizija netruks tapti realybe.

Kita vertus, remiantis Bolonijos proceso įgyvendinimo ataskaitos duomenimis, privalome toliau stengtis įtvirtinti tai, kas pasiekta. Sieksime didesnės politinės darnos, ypač baigiant įgyvendinti trijų studijų pakopų sistemą, taikant ECTS, išduodant diplomo priedėlį, plėtojant kokybės užtikrinimą ir įgyvendinant kvalifikacijų sandaras, taip pat apibrėžiant studijų rezultatus ir vertinant studijavimo pasiekimus.

Mes sieksime šių tikslų: teikti kokybiškas studijas visiems, didinti jaunimo įsidarbinimo galimybes ir stiprinti mobilumą kaip geresnio mokymosi priemonę.

Mūsų veiksmai siekiant šių tikslų bus grindžiami nuolatinėmis pastangomis nacionalinius veiksmus derinti su EAME tikslais ir strateginėmis kryptimis, daugiausia dėmesio skiriant tolesnių pastangų reikalaujančioms strateginėms sritims. 2012–2015 m. visokeriopai remsime aukštojo mokslo institucijų ir socialinių dalininkų pastangas skatinant prasmingą kaitą ir prisidedant prie visapusio visų Bolonijos proceso veiklos krypčių įgyvendinimo.

Kokybiškos studijos visiems

Didinant aukštojo mokslo **prieinamumą** kuriamos prielaidos socialinei pažangai ir ekonomikos augimui. Mes sutariame įgyvendinti nacionalines priemones siekdami kokybiškų studijų ir didindami prieinamumą visiems visuomenės nariams. Mes dirbsime siekdami, kad kuo daugiau asmenų įgytų aukštąjį mokslą ir užtikrindami, kad studentai laiku baigtų studijas visose EAME šalyse.

Stojantieji į aukštąsias mokyklas ir jas baigiantieji turi atspindėti Europos valstybių demografinę įvairovę. Mes labiau stengsimės nepakankamai atstovaujamoms visuomenės grupėms plėtoti **socialines** aukštojo mokslo **priemones**, mažinančias socialinius skirtumus ir teikiančias atitinkamą paramą studentams, tarp jų – konsultavimo ir informavimo paslaugas, užtikrinsime lanksčias mokymosi sąlygas ir alternatyvius būdus aukštojo mokslo prieinamumui didinti, tarp jų – ankstesnio mokymosi pripažinimą. Mes skatiname mokymosi iš kolegų iniciatyvą sprendžiant socialinius klausimus ir siekiame stebėti pažangą šioje srityje.

Mes dar kartą įsipareigojame skatinti **į studentą orientuotų studijų**, pagrįstų novatoriškais mokymo metodais, plėtrą, kai studentas yra aktyvus studijų proceso dalyvis. Bendradarbiaudami su aukštosiomis mokyklomis, studentais ir darbuotojais skatinsime kurti palankią ir įkvepiančią darbui ir mokymuisi aplinką.

Aukštasis mokslas turi būti atviras procesas, kuriame studentai greta dalykinių žinių ir gebėjimų plėtoja intelektualinį savarankiškumą ir asmeninį pasitikėjimą. Studijuodami ir atlikdami tyrimus studentai turėtų įgyti gebėjimą drąsiai vertinti situacijas ir savo veiksmus grįsti kritiniu mąstymu.

Kokybės užtikrinimas yra esminis dalykas stiprinant pasitikėjimą aukštuoju mokslu ir didinant EAME paslaugų patrauklumą, tarp jų ir tarptautinio aukštojo mokslo. Mes įsipareigojame, kad valstybės ir toliau bus atsakingos už kokybės užtikrinimą, ir aktyviai įtraukti kuo daugiau socialinių dalininkų į šį procesą. Mes pripažįstame ENQA, ESU, EUA ir EURASHE (toliau – E4 grupės) ataskaitą apie Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatų ir gairių (toliau – ESG)[1] įgyvendinimą ir taikymą. Mes peržiūrėsime ir atnaujinsime ESG, kad šios gairės taptų aiškesnės, kad jas būtų galima lengviau taikyti ir kad jos būtų naudingesnės, taip pat atsižvelgsime ir į šių gairių apimtį. Ši peržiūra bus atliekama atsižvelgiant į Bolonijos proceso tolesnės veiklos grupei pateiktą pasiūlymą, kurį parengs E4 grupė, bendradarbiaudama su Tarptautine švietimo darbuotojų sąjunga, Europos pramonės konfederacija, Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo registru (toliau – EQAR).

Mes sveikiname išorinį EQAR įvertinimą ir skatiname kokybės užtikrinimo agentūras kreiptis dėl narystės šiame registre. Agentūroms, įtrauktoms į EQAR, patikėsime atlikti studijų kokybės vertinimą visoje EAME atsižvelgiant į nacionalinius šalių reikalavimus. Ypač sieksime, kad šalyse būtų pripažįstami į EQAR įtrauktų agentūrų sprendimai dėl jungtinių studijų programų ir studijų programų, pagal kurias suteikiamas dvigubas laipsnis.

Mes patvirtiname savo įsipareigojimą, kad valstybės ir toliau bus atsakingos už aukštąjį mokslą, ir pripažįstame būtinybę pradėti dialogą apie aukštojo mokslo **finansavimą ir valdymą**. Mes pripažįstame tinkamų finansavimo instrumentų tolesnės plėtotės reikšmę siekiant mūsų bendrų tikslų. Be to, mes pabrėžiame veiksmingesnio valdymo ir vadybos aukštojo mokslo institucijose plėtojimo reikšmę. Mes įsipareigojame skatinti studentų ir

[1] Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (2011): „Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatų ir gairių (ESG) įgyvendinimo ir taikymo žemėlapis“.

aukštųjų mokyklų darbuotojų dalyvavimą valdymo struktūrose visais lygmenimis ir dar kartą įsipareigojame skatinti akademinę laisvę turinčių aukštųjų mokyklų autonomiją ir atskaitomybę.

Įsidarbinimo galimybių didinimas Europos reikmėms patenkinti

Nūdienos absolventai turi gebėti derinti perkeliamuosius, daugiadisciplininius įgūdžius ir gebėjimus, novatorišką požiūrį ir įgytas naujausias dalykines žinias, kad galėtų prisidėti tenkinant įvairias visuomenės ir darbo rinkos reikmes. Mes siekiame padidinti absolventų **įsidarbinimo** ir asmeninio bei profesinio tobulinimosi galimybes per visą jų karjerą. To pasieksime tobulindami darbdavių, studentų ir aukštųjų mokyklų bendradarbiavimą, ypač rengiant studijų programas, kurios padeda absolventams įgyti novatoriškumo, verslumo ir mokslinių tyrimų gebėjimų. Mokymasis visą gyvenimą yra vienas iš svarbių veiksnių tenkinant besikeičiančios darbo rinkos poreikius, o aukštosios mokyklos atlieka esminį vaidmenį perduodant žinias ir stiprinant regioninę plėtrą, taip pat nuolat plėtojant gebėjimus ir stiprinant žinių sąjungas.

Mūsų visuomenėms reikia, kad aukštosios mokyklos įneštų naują indėlį į darnią plėtrą, todėl aukštasis mokslas turi užtikrinti glaudesnį ryšį tarp mokslinių **tyrimų**, mokymo ir mokymosi visais lygmenimis. Studijų programos turi atspindėti mokslinių tyrimų prioritetų kaitą ir naujai atsirandančias disciplinas, o dėstymas ir studijavimas turi būti grindžiami tyrimų rezultatais. Atsižvelgdami į tai mes remsime doktorantūros programų įvairovę. Atsižvelgdami į „Zalcburgo rekomendacijas II“[2] ir Novatoriškos doktorantūros principus[3] išnagrinėsime, kaip galima skatinti kokybę, skaidrumą, įsidarbinimą ir mobilumą trečiosios pakopos studijose, nes doktorantų rengimas ypač reikšmingas siekiant ryšio tarp EAME ir Europos mokslinių tyrimų erdvės (toliau – EMTE). Greta doktorantūros aukštos kokybės antrosios pakopos studijų programos yra svarbi prielaida norint pasiekti tyrimų, mokymo ir mokymosi sanglaudą. Užtikrindami magistrantūros programų įvairovę ir kuo aiškesnius jų aprašus, ateityje galėtume aptarti galimus bendrus šių programų principus EAME, įvertinę ankstesnę veiklą.[4]

Siekiant glaudžios EAME, būtina prasmingai įgyvendinti **studijų rezultatais** grįstą studijų modelį. Studijų rezultatų plėtojimas, suvokimas ir jų praktinis įgyvendinimas lai-

[2] Europos universitetų asociacija (2010): „Zalcburgo rekomendacijos II“.
[3] Europos Komisija (2011): „Ataskaita apie doktorantūros Europoje žemėlapio iniciatyvą – bendro modelio link“.
[4] Europos universitetų asociacija (2009): „Magistro laipsnių Europoje apžvalga“.

duoja ECTS, diplomo priedėlio, akademinio pripažinimo, nacionalinių kvalifikacijų sandarų įgyvendinimo ir studijų kokybės užtikrinimo sėkmę, nes visi minėti studijų proceso sandai yra tarpusavyje susiję. Mes raginame aukštąsias mokyklas toliau sieti studijų kreditus su studijų rezultatais ir studento darbo krūviu, o vertinant atsižvelgti į studijų rezultatų ir studijavimo pasiekimų atitiktį. Mes sieksime užtikrinti, kad ECTS naudotojo vadovas[5] visapusiškai atspindėtų nuolatinio darbo, susijusio su studijų rezultatais ir ankstesnio mokymosi pasiekimų pripažinimu, situaciją.

Mes sveikiname pažangą plėtojant **kvalifikacijų sandaras**; jos didina skaidrumą ir leis aukštojo mokslo sistemoms tapti atviresnėms ir lankstesnėms. Mes pripažįstame, kad įgyvendinti kvalifikacijų sandaras praktiškai gali būti gerokai sunkiau, nei kurti atitinkamas struktūras. Reikia toliau plėtoti kvalifikacijų sandaras, kad jos taptų kasdienybe studentams, darbuotojams ir darbdaviams. Šiuo metu kai kurios šalys susiduria su sunkumais siekdamos iki 2012 m. pabaigos užbaigti rengti nacionalines kvalifikacijų sandaras ir susieti jas su EAME kvalifikacijų sąranga (toliau – EAME KS). Kad pasiektų šį tikslą šalys turėtų padvigubinti pastangas ir pasinaudoti kitų šalių parama ir patirtimi.

Įgyvendinant akademinį ir profesinį pripažinimą būtina, kad visi vienodai suprastų mūsų kvalifikacijų sandarų lygmenis. Išsilavinimas, įgytas baigus vidurinę mokyklą ir leidžiantis siekti aukštojo mokslo, atitiks Europos kvalifikacijų sąrangos (toliau – EKS) 4 lygmenį ar atitinkamus lygmenis, nurodytus šalių nacionalinėse kvalifikacijų sandarose, kurios nesusietos su EKS. Mes įsipareigojame kvalifikacijas, suteikiamas baigus pirmosios, antrosios ir trečiosios pakopos studijas, susieti su atitinkamai 6, 7 ir 8 EKS lygmenimis arba su atitinkamais lygmenimis šalyse, nesaistomose EKS. Mes išnagrinėsime, kaip su EAME KS būtų galima susieti trumposios studijų pakopos kvalifikacijas (5 EKS lygmuo), ir skatinsime šalis sieti trumposios studijų pakopos kvalifikacijas (jei tokios yra) vadovaujantis EAME KS. Mes prašome Europos Tarybos ir Europos Komisijos tęsti koordinuojamąją veiklą siekiant, kad atitinkamos kvalifikacijų sandaros būtų sėkmingai taikomos praktikoje.

Mes pritariame Europos Komisijos pasiūlymui atnaujinant ES direktyvą dėl **profesinių kvalifikacijų** pripažinimo vadovautis ECTS, EKS ir studijų rezultatų principais. Mes pabrėžiame, kad labai svarbu tinkamai atsižvelgti į šiuos aspektus pripažįstant profesines kvalifikacijas.

---

[5] Europos Komisija (2009): „ECTS naudotojo vadovas“.

Mobilumo skatinimas siekiant geresnių akademinių rezultatų

Akademinis mobilumas yra būtinas siekiant užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, didinti studentų įsidarbinimo galimybes ir plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą EAME ir už jos ribų. Mes patvirtiname Akademinio mobilumo skatinimo strategiją[6] – kurioje nurodomas ir siektinas mobilumo rodiklis – kaip šio komunikato priedą. Ši strategija – mūsų pastangų skatinti tarptautiškumą visame aukštajame moksle neatsiejama dalis.

Pakankama finansinė parama studentams yra būtina siekiant užtikrinti vienodas studijų prieinamumo ir mobilumo studentams galimybes. Mes dar kartą įsipareigojame įgyvendinti galimybę naudotis suteikta **stipendija ar paskola** studijuojant kitoje EAME šalyje ir kviečiame Europos Sąjungą politinėmis priemonėmis paremti šią iniciatyvą.

Nešališkas akademinis ir profesinis **pripažinimas**, taip pat neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas yra EAME šerdis. Pripažinimas yra tiesioginė akademinio mobilumo teikiama nauda studentui, jis padidina absolvento profesinio mobilumo galimybes ir tiksliai parodo, kokiu mastu pasiekta akademinės atitikties ir abipusio pasitikėjimo. Mes pasiryžę šalinti vis dar iškylančias kliūtis, trukdančias veiksmingam ir teisingam pripažinimui, ir ketiname drauge siekti perspektyvinio EAME tikslo – palyginamų akademinių laipsnių besąlyginio pripažinimo, grindžiamo Bolonijos proceso priemonėmis. Todėl mes pasiryžę peržiūrėti savo nacionalinius teisės aktus, siekdami jų dermės su Lisabonos pripažinimo konvencija[7]. Mes sveikiname Europos pripažinimo erdvės (toliau – EAR) vadovą[8] ir rekomenduojame naudotis juo kaip užsienyje įgytų kvalifikacijų pripažinimo gairėmis ir kaip gerosios praktikos vadovu. Be to, skatiname aukštąsias mokyklas ir studijų kokybės vertinimo agentūras vertinti institucines akademinio pripažinimo procedūras atliekant vidinį ir išorinį kokybės vertinimą.

Mūsų siekis – atviros aukštojo mokslo sistemos ir labiau **subalansuotas mobilumas** EAME. Tais atvejais, kai mobilumo srautų netolygumų tarp EAME šalių esama tik vienos šalies atžvilgiu, mes skatiname visas bendradarbiaujančias šalis bendrai ieškoti sprendimo pagal EAME akademinio mobilumo skatinimo strategiją.

---

[6] Bukarešto ministrų konferencija (2012): „Akademinio mobilumo skatinimo strategija. Europos aukštojo mokslo erdvės (EAME) akademinio mobilumo skatinimo iki 2020 m. strategija“.

[7] Europos Taryba/UNESCO (1997): „Lisabonos konvencija dėl kvalifikacijų, susijusių su aukštuoju mokslu, pripažinimo Europos regiono valstybėse“.

[8] NUFFIC, Nyderlandų tarptautinio bendradarbiavimo aukštajame moksle organizacija (2012): „Europos pripažinimo erdvės vadovas“.

Mes skatiname aukštąsias mokyklas toliau plėtoti **jungtines studijų programas ir jungtinius laipsnius** kaip veiksmingą EAME tikslų įgyvendinimą. Siekdami šalinti EAME šalyse esamas bendradarbiavimo ir mobilumo kliūtis, mes išnagrinėsime įvairiose šalyse jungtinėms studijų programoms ir laipsniams taikomas taisykles ir praktikas.

Bendradarbiavimas su kitais pasaulio regionais ir **tarptautinis atvirumas** yra svarbiausi EAME plėtros veiksniai. Mes įsipareigojame toliau nagrinėti, kaip EAME tikslai ir principai suprantami pasaulyje, atsižvelgdami į strateginius prioritetus, nustatytus 2007 m. strategijoje „EAME pasaulyje“[9]. Iki 2015 m. mes įvertinsime šios strategijos įgyvendinimą turėdami tikslą nustatyti tolesnės tarptautiškumo plėtros gaires. Ir toliau bus naudojamasi Bolonijos proceso forumo teikiama galimybe dialogui su savo partneriais pasaulyje, ir ši bendravimo forma bus toliau plėtojama.

Duomenų rinkimo ir skaidrumo tobulinimas siekiant politinių tikslų

Mes džiaugiamės, kad pagerėjo duomenų ir informacijos apie aukštąjį mokslą kokybė. Mes prašome, kad duomenys būtų renkami dar tikslingiau ir lyginami su bendrais rodikliais, ypač įsidarbinimu, socialiniu aspektu, mokymusi visą gyvenimą, tarptautiškumo skatinimu, stipendijų ir paskolų panaudojimu studijuojant kitoje šalyje, studentų ir aukštųjų mokyklų darbuotojų mobilumu. Mes kviečiame *Eurostat, Eurydice* ir *Eurostudent* stebėti, kaip įgyvendinamos reformos, ir apie tai parengti ataskaitą 2015 m. ministrų konferencijai.

Mes skatinsime plėtoti mokymosi iš kolegų ir kolegų vertinimo schemas pageidaujančioms šalims. Tai padės įvertinti, kokiu lygiu įgyvendintos Bolonijos reformos, ir skatins vertingos patirties sklaidą, kaip dinamišką metodą, padedantį įveikti sunkumus, su kuriais susiduria Europos aukštasis mokslas.

Mes sieksime, kad aukštojo mokslo sistemos būtų lengviau suprantamos visuomenei, o ypač studentams ir darbdaviams. Mes skatinsime tobulinti esamas ir kurti naujas skaidrumo priemones siekdami, kad jos būtų patogesnės vartotojui ir pagrįstos empiriniais įrodymais. Ketiname iki 2015 m. susitarti dėl bendrųjų skaidrumo priemonių gairių.

[9] Londono ministrų konferencija (2007): „Europos aukštasis mokslas pasaulyje. Bolonijos proceso išorės santykių strategija“.

Veiklos prioritetai 2012–2015 metais

Apibūdinę pagrindinius EAME tikslus ateinantiems metams, mes numatome veiklos prioritetus iki 2015 m.

Nacionaliniu lygmeniu mes drauge su atitinkamais socialiniais dalininkais, o ypač su aukštojo mokslo institucijomis:

- išanalizuosime 2012 m. Bolonijos proceso šalių pažangos ataskaitos duomenis ir atsižvelgsime į šios ataskaitos išvadas ir rekomendacijas;
- plėtosime aukštojo mokslo prieinamumo didinimo politiką ir sieksime, kad studentai laiku užbaigtų studijas, taip pat sieksime, kad kuo daugiau nepakankamai atstovaujamų visuomenės grupių narių dalyvautų aukštajame moksle;
- sukursime sąlygas, palankias plėtoti į studentą orientuotas studijas, novatoriškus dėstymo metodus ir palankią bei įkvepiančią darbui ir mokymuisi aplinką, toliau įtrauksime studentus ir aukštosios mokyklos darbuotojus į aukštosios mokyklos visų lygių valdymo struktūras;
- patikėsime agentūroms, įtrauktoms į EQAR, atlikti studijų kokybės vertinimą visoje EAME atsižvelgiant į nacionalinius šalių reikalavimus;
- sieksime plėtoti studentų įsidarbinimo, mokymosi visą gyvenimą, problemų sprendimo ir verslumo gebėjimus aukštosioms mokykloms veiksmingiau bendradarbiaujant su darbdaviais, ypač rengiant studijų programas;
- užtikrinsime, kad nacionalinių kvalifikacijų sandarų, ECTS, Diplomo priedėlio įgyvendinimas būtų grindžiamas studijų rezultatų principu;
- paraginsime šalis, kurios negali iki 2012 m. pabaigos įgyvendinti nacionalinių kvalifikacijų sandarų, atitinkančių EAME KS, padvigubinti pastangas ir pateikti patikslintą veiksmų planą šiam tikslui pasiekti;
- įgyvendinsime Akademinio mobilumo skatinimo strategijos rekomendacijas ir sieksime, kad būtų įgyvendinta galimybė naudotis stipendija ar paskola studijuojant visose EAME šalyse;
- peržiūrėsime nacionalinius teisės aktus siekdami jų visapusiško suderinimo su Lisabonos pripažinimo konvencija ir skatinsime naudojimąsi EAR vadovu siekiant tobulinti užsienyje įgytų kvalifikacijų pripažinimą;
- skatinsime struktūrinės partnerystės – žinių sąjungų – plėtotę EAME, ypač tyrimų ir technologijų srityje.

Europiniu lygmeniu rengdamiesi ministrų konferencijai 2015 m. ir drauge su atitinkamais socialiniais dalininkais mes:

- pakviesime *Eurostat, Eurydice* ir *Eurostudent* atlikti Bolonijos proceso reformų ir Akademinio mobilumo skatinimo strategijos įgyvendinimo pažangos stebėseną;
- iki 2013 m. išplėtosime mokymosi iš kolegų ir kolegų vertinimo schemas pageidaujančioms šalims ir inicijuosime bandomąjį projektą siekdami skatinti mokymąsi iš kolegų sprendžiant socialinius klausimus;
- parengsime atnaujintų ESG projektą;
- skatinsime kokybę, skaidrumą, įsidarbinimą ir mobilumą trečiosios pakopos studijose siekdami glaudesnio EAME ir EMTE ryšio;
- užtikrinsime, kad ECTS naudotojo vadovas visapusiškai atspindėtų nuolatinio darbo, susijusio su studijų rezultatais ir ankstesnio mokymosi pasiekimų pripažinimu, situaciją;
- koordinuosime veiklą, užtikrinančią, kad kvalifikacijų sandaros būtų praktiškai taikomos, pabrėžiant jų ryšį su studijų rezultatais, ir išnagrinėsime, kaip su EAME KS galėtų būti siejamos trumposios studijų pakopos kvalifikacijos EAME šalyse;
- remsime šalių iniciatyvinės grupės veiklą ieškant būdų, kaip įgyvendinti palyginamų akademinių laipsnių besąlyginį akademinį pripažinimą;
- išnagrinėsime nacionalinę jungtinių programų ir laipsnių teisinę bazę ir taikomas praktikas siekdami pašalinti šalyse esančias kliūtis, trukdančias bendradarbiavimui ir mobilumui;
- įvertinsime strategijos „EAME pasaulyje“ įgyvendinimą;
- plėtosime EAME skaidrumo priemonių gaires ir tęsime esamų ir naujai kuriamų skaidrumo priemonių stebėseną.

Kita EAME ministrų konferencija įvyks Jerevane, Armėnijoje, 2015 m., kurioje bus įvertinta aukščiau nurodytų pirmenybinių veiklų įgyvendinimo pažanga.

Akademinio mobilumo skatinimo strategija

Europos aukštojo mokslo erdvės (EAME) akademinio mobilumo skatinimo iki 2020 m. strategija

I. Mobilumo tikslai ir uždaviniai

Skatinti studentų, jaunųjų mokslininkų, dėstytojų ir kitų aukštųjų mokyklų darbuotojų mobilumą yra pagrindinis Bolonijos proceso tikslas nuo šio proceso pradžios. Aukštos kokybės mobilumu siekiama tokių akademinių tikslų, kaip antai: stiprinti žinias, gebėjimus ir įgūdžius. Mobilumas padeda plėtoti ir tobulinti akademinį bendradarbiavimą ir inovacijų bei žinių sklaidą EAME, skatinti tarptautiškumą aukštojo mokslo sistemose ir institucijose, taip pat tobulinti jas palyginant vieną su kita, skatinti mobilių žmonių įsidarbinimą ir asmeninį tobulėjimą, stiprinti kultūrinę Europos tapatybę. Mobilumas yra būtinas aukštai studijų kokybei užtikrinti ir taip pat yra svarbus mainams ir bendradarbiavimui su kitais pasaulio kraštais. Leveno ir Naujojo Luveno komunikate mes suformulavome siektiną mobilumo rodiklį, kad 2020 m. ne mažiau kaip 20 proc. EAME absolventų dalį studijų būtų praleidę kitoje šalyje. Vadovaudamiesi savo ankstesnėmis deklaracijomis ir komunikatais, taip pat atsižvelgdami į siektiną mobilumo rodiklį 2020 m., mes ketiname imtis šių priemonių ir jas įgyvendinti instituciniu, nacionaliniu ir Europos lygmenimis.

II. Mobilumo tikslų ir uždavinių įgyvendinimo priemonės

1. Mes susitariame, kad visos šalys narės išplėtos ir įgyvendins savo tarptautiškumo ir mobilumo skatinimo strategijas, kuriose bus nustatyti konkretūs tikslai ir pamatuojami mobilumo rodikliai.

Šiose strategijose bus nustatyti mobilumo tikslai mainams su partneriais EAME viduje ir išorėje, taip pat konkrečios priemonės mobilumui plėtoti ir mobilumo kliūtims šalinti,

toliau įgyvendinant Londono komunikate nustatytas veiklas. Nustatytomis priemonėmis bus siekiama tobulinti kitoje šalyje praleistų dalinių studijų pripažinimą ir mobilių studentų bei darbuotojų užsienio kalbų gebėjimus. Be to, šios priemonės bus skirtos finansinei paramai plėtoti. EAME šalių strategijose turėtų būti nustatyti pamatuojami ir realistiški siektini mobilumo rodikliai, patobulintos stebėsenos priemonės, informacijos ir mobilumo galimybių sklaida.

2. Mes patvirtiname Leveno ir Naujojo Luveno komunikate nustatytą siektino mobilumo rodiklį, jį apibūdiname ir nustatome papildomus rodiklius.

1. Apibūdiname Leveno ir Naujojo Luveno komunikate nustatytą siektiną mobilumo rodiklį taip:

a) matuojame fizinį visų trijų Bolonijos proceso pakopų studentų mobilumą;

b) į nustatytą siektiną mobilumo rodiklį įskaitomos kitoje šalyje praleistos dalinės visų trijų pakopų studijos, kurių mažiausia apimtis – 15 ECTS kreditų, o trumpiausia trukmė – 3 mėnesiai, be to, įskaičiuojami ir visam laipsnį suteikiančių studijų laikotarpiui išvykę studentai.

2. Levene ir Naujajame Luvene mes nusprendėme į siektiną mobilumo rodiklį įtraukti tik išvykstančių studentų mobilumo duomenis. Greta nustatyto kiekybinio rodiklio, apimančio iš savo šalies išvykusių studentų ir aukštojo mokslo studijas baigusių kitoje EAME šalyje, mobilumą, dabar norime atkreipti dėmesį ir į atvykstančių į EAME šalis studentų mobilumą. EAME šalyse studijuojančių, bet vidurinį išsilavinimą įgijusių šalyse, nepriklausančiose EAME, studentų skaičius galėtų būti vienas EAME tarptautinio patrauklumo rodiklių. Mes kviečiame Europos Komisiją (ypač *Eurostat* bendradarbiaujant su Europos statistikos sistema ir partneriais tarptautinėse organizacijose) surinkti reikiamus duomenis, kad galėtume įvertinti pažangą siekiant nustatyto išvykstančių studentų mobilumo rodiklio ir sukurti patikimą duomenų bazę apie atvykstančius į EAME šalis studentus, siekdami nustatyti tokį rodiklį 2015 m.

3. Pritardami minėtų rodiklių nustatymui, mes kviečiame Europos Komisijos statistikos tarnybą *Eurostat* pateikti išsamius duomenis apie:

a) visai studijų programai ir dalinėms studijoms į šalis, nepriklausančias EAME, išvykusių ir iš šalių, nepriklausančių EAME, atvykusių studentų mobilumą;

b) įvairius mobilumo tipus (visos studijų programos ir dalinių studijų), be to, apie trumpos trukmės mobilumą, kurio apimtis mažesnė nei 15 ECTS kreditų, o trukmė – trumpesnė nei 3 mėn.

Be to, mes kviečiame EAME šalis pagal galimybes bendradarbiaujant su Europos Komisija ir įgyvendinant projektą *Eurostudent* pateikti išsamius duomenis apie:

c) jaunųjų mokslininkų, dėstytojų ir kitų darbuotojų mobilumą;

d) socialinius mobilumo aspektus.

3. Mes siekiame atvirų aukštojo mokslo sistemų ir labiau subalansuoto mobilumo EAME.

Mūsų reikalavimas siekti labiau subalansuoto mobilumo yra ypač taikomas visos studijų programos mobilumui, nes toks mobilumas gali turėti ilgalaikį poveikį tiek šalims, į kurias atvykstama studijuoti, tiek šalims, iš kurių išvykstama. Šis reikalavimas gali prisidėti stiprinant pajėgumą ir plėtojant bendradarbiavimą. Be to, visos studijų programos mobilumas, viena vertus, gali lemti „protų pritraukimą", kita vertus – ir „protų nutekėjimą". Mes vertiname vyriausybių ir aukštųjų mokyklų pastangas priimant didelius studentų, atvykstančių visai studijų programai ir dalinėms studijoms, srautus; tam turime skirti deramą dėmesį siekdami sustiprinti EAME.

Jungtinės studijų programos, daugiašalės vasaros stovyklos ir regioninės aukštųjų mokyklų bendradarbiavimo formos yra perspektyvios priemonės siekti labiau subalansuoto mobilumo srautų. Absolventų grįžimas į savo šalį gali būti remiamas kuriant patrauklias darbo vietas ir tikslines skatinamąsias sistemas (pavyzdžiui, grįžimo išmokos).

Kad galėtume geriau įvertinti visos studijų programos mobilumo plėtrą EAME ir laiku reaguoti į galimas neigiamas pasekmes kai kuriose šalyse ir regionuose, mes ketiname ateityje mobilumo srautus nagrinėti nuosekliai ir sistemiškai.

Jei duomenys parodys didesnius mobilumo srautų netolygumus per ilgesnį laikotarpį, atitinkamų šalių vyriausybės turėtų bendromis pastangomis išnagrinėti tokių netolygumų priežastis, atidžiai įvertinti jų teigiamybes bei žalą ir prireikus ieškoti sprendimų. Be to, galima būtų svarstyti ir daugiašalį šio klausimo sprendimą.

4. Mes skatiname EAME šalis nares siekti didesnio ir labiau subalansuoto mobilumo su EAME nepriklausančiomis šalimis.

Kiekviena šalis įsipareigoja intensyvinti struktūrinį bendradarbiavimą su besivystančiomis ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalimis ir panaudoti reikiamas priemones skatinant didesnį europiečių skaičių studijuoti, dėstyti ir atlikti mokslinius tyrimus šiose šalyse. Be to,

kad taptume patrauklesni studentams, jauniems mokslininkams, dėstytojams ir kitiems darbuotojams iš šalių, nepriklausančių EAME, mes kviečiame EAME šalis kurti naujas studijų programas ir tobulinti informacijos apie programas sklaidą ir kitas mobilumo priemones, skirtas dalinėms studijoms EAME.

5. Mes imsimės priemonių mobilumo kliūtims šalinti.

Didinti studentų, jaunų mokslininkų, dėstytojų ir kitų darbuotojų motyvaciją būti mobiliems yra itin svarbus uždavinys siekiant mobilumo priemonių sėkmės, tačiau esama virtinės kliūčių skirtingais lygmenimis, kurios turi didelę įtaką mobilumo plėtrai EAME ir už jos ribų. Siekdami sumažinti tokias kliūtis, mes ketiname imtis šių priemonių:

1) Kiek įmanoma labiau didinti mobilumui skirtas lėšas ir užtikrinti galimybę naudotis mūsų šalių suteiktomis stipendijomis ir paskolomis studijuojant kitose šalyse, be to, toliau tobulinti informacijos mainus apie galimybę naudotis šalyje suteikiamomis stipendijomis ir paskolomis studijuojant kitose EAME šalyse siekiant įgyvendinti EAME nustatytus mobilumo rodiklius.

2) Dirbti su aukštojo mokslo institucijomis siekiant tobulinti dalinių studijų kitoje šalyje kokybę ir didinti jų aktualumą, užtikrinant, kad tokios studijos garantuotų aukštą akademinį lygį, absolventų įsidarbinimą, jų kalbinę ir tarpkultūrinę kompetenciją ir dėstytojų aukštą profesinę kvalifikaciją.

3) Mes prašome Europos Sąjungos užtikrinti reikiamą mobilumo finansavimą skiriant pakankamai lėšų per švietimo programas. Mes pripažįstame mobilumo finansavimą iš nacionalinių, regioninių ir privačių šaltinių ir įsipareigojame remti bendrą finansavimą.[10]

4) Mes užtikrinsime, kad Lisabonos pripažinimo konvencijos principai atsispindės nacionaliniuose teisės aktuose ir kad pripažįstant kitoje šalyje įgytas kvalifikacijas ir kreditus bus vadovaujamasi nešališku ir pozityviu požiūriu.

5) Mes nustatysime savo šalyse problemas, susijusias su vizų, leidimų gyventi ir dirbti aukštojo mokslo srityje išdavimu ir imsimės reikiamų priemonių, kad mobilumas taptų paprastesnis. Kaip pavyzdys gali būti Europos Komisijos veikla stebint pažangą, kaip šalinamos kliūtys, susijusios su bendrosiomis sąlygomis mobilumui mokymosi tikslais skatinti.

6) Mes sveikiname Europos Komisijos ir šalių darbą dėl papildomo pensijų kaupimo toliau plėtojant idėjas ir siekiant supratimo, kaip įveikti aukštųjų mokyklų darbuotojų mobilumui kylančias kliūtis, susijusias su papildomu pensijų kaupimu.

[10] Be įtakos biudžetui.

7) Mes skirsime daugiau dėmesio ir suteiksime galimybę būti mobiliems nepakankamai atstovaujamų visuomenės grupių nariams ir pripažinsime tinkamų paramos studentams paslaugų reikšmę siekiant šio tikslo.

8) Kaip būtiną sąlygą mobilumui ir tarptautiškumui skatinti mes remiame užsienio kalbų mokymą visais lygmenimis pradedant pradiniu ugdymu. Be to, mes itin remiame mokytojų ir dėstytojų kalbinių gebėjimų tobulinimą.

6. Mes panaudosime studijų kokybės užtikrinimo ir skaidrumo priemones aukštos kokybės mobilumui EAME ir už jos ribų skatinti.

Struktūrų ir instrumentų skaidrumas ir abipusis pasitikėjimas visų EAME šalių aukštojo mokslo sistemose yra EAME šerdis ir būtina mobilumo sąlyga. Mes toliau skatiname EAME kvalifikacijų sandaros, ECTS taikymą ir diplomo priedėlio naudojimą ir ketiname stiprinti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo registrą (toliau – EQAR) kaip patikimą informacijos šaltinį, ypač naudojantis agentūrų, įtrauktų į šį registrą, paslaugomis, vertinant studijų kokybę atitinkamose šalyse narėse.

Be to, studijų programų akreditavimo ir pripažinimo procese mes privalome skirti dar daugiau dėmesio tam, kad studijų programų atveriamos profesinės galimybės būtų aiškiai aprašytos. Mes sieksime Europos Sąjungos teisės aktų dėl profesinių kvalifikacijų ir EAME principų dermės (pavyzdžiui, sąsajų su studijų rezultatais, kad pripažįstant kvalifikacijas būtų taikoma ECTS, taip užtikrinant jų dar geresnį palyginimą). Mes kviečiame Bolonijos proceso tolesnės veiklos grupę (toliau – BFUG) užmegzti dialogą su Europos Komisija ir nacionalinėmis institucijomis, atsakingomis už profesines kvalifikacijas, kad būtų veiksmingai bendradarbiaujama šiuo tikslu. Be to, mes prašome BFUG išnagrinėti galimybę patikėti į EQAR įtrauktoms agentūroms reglamentuojamų kvalifikacijų suderinamumo vertinimą.

Mes taip pat siekiame dialogo su kitais pasaulio kraštais ir siūlome intensyviau bendradarbiauti studijų kokybės užtikrinimo srityje su regionais už Europos ribų. Mes kreipiamės į šioje srityje veikiančius tinklus prašydami išnagrinėti galimybę užtikrinti esamų studijų kokybės užtikrinimo procedūrų didesnį skaidrumą, kad EAME šalys ir šalys bei regionai, nepriklausantys EAME, geriau suprastų vienos kitų kokybės užtikrinimo procedūras. Bendradarbiavimas pasauliniu mastu studijų kokybės užtikrinimo srityje galėtų stiprėti įtraukiant į EQAR daugiau aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų iš šalių, esančių už Europos ribų, vadovaujantis Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis (ESG).

7. Skatindami mobilumą mes kviečiame šalis diegti Bolonijos proceso lankstumo principą aukštosiose mokyklose ir kiek įmanoma sumažinti studijų programų valstybinį reglamentavimą.

Mes norime suteikti aukštosioms mokykloms kuo daugiau laisvės sukurtoje EAME, kad jos galėtų aktyviau bendradarbiauti ir lengviau inicijuoti jungtines studijų programas. Šalyse galiojančios taisyklės neturėtų būti kliūtis asmenų mobilumui ir universitetų bendradarbiavimui. Todėl mes vengsime griežtų nuostatų ir užtikrinsime didesnį lankstumą. Mes remsime kompetentingų institucijų ir studijų kokybės užtikrinimo agentūrų bendras pastangas kuriant išorinio kokybės užtikrinimo priemones, kurios mažintų biurokratinę naštą vertinant jungtines studijų programas. Bendra akreditavimo procedūra, taikoma vietoj nacionalinių programų akreditavimo procedūrų, turėtų atitikti visų partnerių skirtingus nacionalinius tikslus.

8. Mes norime padidinti mobilumą suteikdami išsamesnę informaciją apie studijų programas.

Savo šalyse mes įsipareigojame sutrumpinti laikotarpį, per kurį reikia atsakyti į stojančiųjų iš užsienio užklausas, įsteigti ar patobulinti nacionalinę internetinę svetainę, kurioje teikiama informacija apie šalies aukštųjų mokyklų studijų programas ir veikiančias studentų paramos priemones, taip pat susieti šią internetinę svetainę su bendrąja svetaine, kuri būtų patraukli ir gerai žinoma studentams. Be to, mes pavedame BFUG grupei atlikti studentų ir aukštųjų mokyklų poreikių studiją, parengti informaciją apie priėmimo į aukštąsias mokyklas sistemas, surinkti vertingos patirties pavyzdžių ir išnagrinėti:

- galimybę rengti studijų programų aprašus vadovaujantis bendrais standartais;
- būdus, kaip palengvinti reikiamos informacijos paiešką geriausiai išnaudojant esamą informaciją papildomai neapsunkinant aukštojo mokslo institucijų;
- kaip universitetai, vykdantys *ERASMUS Mundus* magistrantūros studijas ar tęsiantys tokios rūšies studijas, galėtų bendradarbiauti steigiant bendrą elektroninę priėmimo sistemą;
- būdus, kaip suinteresuotoms šalims padėti plėtoti jų nacionalines elektronines priėmimo sistemas atsižvelgiant į kitų šalių vertingą patirtį ir taikant regioninio bendradarbiavimo galimybę kaip būdą bendroms ar tarpusavyje suderintoms elektroninėms priėmimo sistemoms plėtoti;

- galimybę plėtoti bendradarbiavimą patvirtinant užsienyje įgytas kvalifikacijas liudijančius dokumentus, siekiant padėti aukštosioms mokykloms vykdyti studentų priėmimą.

9. Mes tobulinsime informacijos sklaidą apie dalinių studijų užsienyje naudą asmeniui, institucijai ir visuomenei.

Informacija turėtų pasiekti tėvus, karjeros konsultantus ir studentus. Siekdami sistemingai stebėti akademinio mobilumo poveikį asmenims ir visai visuomenei ir žinoti aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimo padėtį, mes siūlome nuolat vykdyti mokslinius tyrimus šiais klausimais ir – tai labai svarbu – rengti apžvalgas apie absolventų įsidarbinimą.

10. Mes kviečiame aukštąsias mokyklas:

- patvirtinti ir įgyvendinti tarptautiškumo ir mobilumo skatinimo strategijas pagal institucijos pobūdį, į šį procesą įtraukiant socialinius dalininkus (ypač studentus, jaunuosius mokslininkus, dėstytojus ir kitus aukštosios mokyklos darbuotojus);
- atsižvelgti į darbuotojų mobilumą ir užsienyje įgytus gebėjimus, ypač objektyviai juos formalizuoti, diegti patrauklias skatinimo sistemas siekiant darbuotojų aktyvesnio dalyvavimo įgyvendinant tarptautiškumo ir mobilumo priemones, taip pat užtikrinti geras darbo sąlygas mobiliems darbuotojams;
- kurti palankią aplinką atvykstantiesiems ir sudaryti sąlygas pageidaujantiesiems išvykti į užsienį;
- plėtoti kitas mobilumo priemones, kaip antai virtualųjį mobilumą, ir suteikti galimybę nemobiliems studentams „įgyti tarptautinės patirties savo šalyje“.

Kad turėtume bendrą vaizdą apie mūsų mobilumo strategijos ir joje numatomų priemonių įgyvendinimą, mes prašome BFUG grupę pateikti ataskaitą apie pažangą kitoje ministrų konferencijoje 2015 m.

Mes išnagrinėsime, kokį poveikį nacionalinės aukštojo mokslo strategijos turi akademiniam mobilumui ir mobilumo srautų subalansavimui. Šiam tikslui šalys narės kitai ministrų konferencijai skirtose nacionalinėse ataskaitose pateiks informaciją apie nacionalinių strategijų kūrimą, įgyvendinimą ir pažangą siekiant mobilumo rodiklių bei šalinant mobilumo kliūtis. Tokios ataskaitos ir tolesnės pastangos padės kaupti palyginamus duomenis tarptautiniu mastu, siekiant skatinti mokymąsi iš kitų šalių įgyvendinamos politikos.

Anapus Bolonijos proceso erdvės: kuriant sąsajas tarp nacionalinių, regioninių ir pasaulinių aukštojo mokslo erdvių

Trečiojo Bolonijos politikos forumo pareiškimas

Bukareštas, 2012 m. balandžio 27 d.

Mes, ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, ir vyriausybių, institucijų ir organizacijų delegacijų vadovai, dalyvaujantys Trečiajame Bolonijos politikos forume, pakartotinai patvirtiname, kad mūsų tikslas – intensyvesnis bendradarbiavimas tarp šalių ir skirtingų aukštojo mokslo erdvių ir politinis dialogas; mes pripažįstame šio renginio svarbą siekiant minėto tikslo.

Tarptautinis bendradarbiavimas aukštojo mokslo srityje atlieka labai svarbų vaidmenį plėtojant darnias, tvarias ir atviras visuomenes. Tai apima ir tvirtą įsipareigojimą aukštajam mokslui, kuris yra pagrindinis veiksnys plėtojant demokratiją, užtikrinant žmogaus teisių apsaugą ir darnų augimą – būtinus aspektus siekiant pasaulinio atsigavimo po ekonominės krizės.

Trečiojo Bolonijos politikos forumo dėmesys buvo sutelktas į nacionalinių, regioninių ir pasaulinių aukštojo mokslo erdvių kūrimą ir jų jungtis, gilinant diskusijas toliau nurodomomis keturiomis temomis, apmąstant tolesnes galimybes tokiam dialogui.

Aukštojo mokslo atsakomybė visuomenei ir visuomenės įsipareigojimas aukštajam mokslui nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu. Tai apima, be kita ko, atitinkamas investicijas ir valstybės finansavimą, kad būtų įgyvendintas siekiančiųjų aukštojo mokslo lygiateisiškumas, taip pat teisinės bazės užtikrinimą ir politinės aplinkos sukūrimą, kad autonomiškos aukštosios mokyklos įgyvendintų savo skirtingas misijas.

Mes pripažįstame akademinės bendruomenės – studentų, fakultetų, personalo ir institucijos vadovybės – aktyvaus dalyvavimo svarbą visuomenės kaitai ir ekonomines reikmes atliepiančio aukštojo mokslo valdymui ir plėtrai. Be to, mes pabrėžiame atvirų ir

lanksčių mokymosi sąlygų kūrimo reikšmę, kad skirtingo išsilavinimo ir skirtingos socialinės padėties piliečiai galėtų siekti aukštojo mokslo studijų ir sėkmingai jas baigti.

Pasaulinis akademinis mobilumas: paskatos ir kliūtys, mobilumo srautų tolygumai ir netolygumai. Akademinis mobilumas tampa vis reikšmingesnis atsiveriant pasaulinėms perspektyvoms, ugdant aktyvų pilietį ir suteikiant absolventams reikiamą žinių, įgūdžių ir gebėjimų bagažą, kuris leistų jiems geriau priimti nacionalinius, regioninius ir pasaulinius iššūkius.

Mes toliau siekiame atvirų ir skaidrių švietimo sistemų ir labiau subalansuoto mobilumo mūsų aukštojo mokslo erdvėse ir sistemose bei tarp jų. Mes norime intensyvinti idėjų ir žmonių akademinius mainus mūsų regionuose ir kurti novatoriškus tinklus.

Šiame kontekste mūsų tikslas – toliau dirbti siekiant mažinti mobilumui tarp mūsų švietimo erdvių iškylančias kliūtis, tarp kurių – kvalifikacijų skaidrumo stoka, finansiniai barjerai studentams, akademinio ir profesinio pripažinimo problemos, administracinės kliūtys.

Azijos ir Europos susitikimo (ASEM) kontekste mes pripažįstame darbą, kurio tikslas – išnagrinėti galimybes, kaip regioninių išsilavinimo pripažinimo konvencijų Europoje („Europos Tarybos ir UNESCO Lisabonos konvencija“)[11] ir Azijoje bei Okeanijoje („Tokijo konvencija“)[12] įgyvendinimas galėtų palengvinti išsilavinimo pripažinimą tarp šių dviejų regionų.

Mes toliau sieksime, kad būtų įgyvendintos UNESCO ir EBPO „Gairės dėl tarptautinio aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo“[13], pagal kurias visiems aukštojo mokslo dalyviams suteikiamas prasmingas vaidmuo užtikrinant kokybę.

Mes toliau remsime, finansuosime ir skatinsime akademinį mobilumą, kuris padeda mūsų visuomenėms darniai vystytis. Mes skatinsime aukštojo mokslo institucijas toliau plėtoti jungtines studijų programas ir jungtinius laipsnius. Be to, aukštojo mokslo institucijos yra skatinamos kuo geriau panaudoti mobilumo ir bendradarbiavimo galimybes, kurias suteikia Europos Sąjungos programos.

Pasauliniai ir regioniniai studijų kokybės tobulinimo būdai. Šiuolaikiniame tarptautiniame kontekste mes ypač pabrėžiame kokybės užtikrinimo reikšmę. Mūsų nuomone, tai

[11] Europos Taryba/UNESCO (1997): Lisabonos konvencija dėl kvalifikacijų, susijusių su aukštuoju mokslu, pripažinimo Europos regiono valstybėse (Lisabonos pripažinimo konvencija).
[12] UNESCO (2011): Regioninė konvencija dėl aukštojo mokslo kvalifikacijų pripažinimo (Tokijo konvencija).
[13] UNESCO, EBPO (2005): Gairės dėl tarptautinio aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo.

yra ir priemonė didinti aukštųjų mokyklų galimybę gerinti studijų kokybę, ir instrumentas skaidrumui ir pasitikėjimui skatinti.

Mes remiame studijų kokybei skirtos tarptautinės konferencijos, kurią 2011 m. gruodžio mėn. organizavo Belgijos Flamandų vyriausybė ir Europos Komisija, išvadą. Nors skirtingi regionai ir šalys taiko skirtingus kokybės užtikrinimo būdus, mes siekiame panašių tikslų ir susiduriame su panašiais sunkumais. Todėl mums gali būti naudinga dirbti siekiant sprendimų, kurie, atitikdami šalių ypatumus, gali turėti ir bendrą pagrindą.

Mūsų tikslas – toliau plėtoti stiprias ir veiksmingas kokybės užtikrinimo sistemas ir skatinti jų bendradarbiavimą. Mes taip pat pabrėžiame svarbų kvalifikacijų sandarų ir kokybės užtikrinimo vaidmenį siekiant palengvinti kvalifikacijų pripažinimą ir tarptautinį mobilumą.

Aukštojo mokslo reformų indėlis didinant absolventų įsidarbinimą. Viena iš svarbiausių aukštojo mokslo sistemų misijų yra puoselėti absolventų ilgalaikį įsitvirtinimą darbo rinkoje. Tobulinant nešališką studijų ir kvalifikacijų pripažinimą, grindžiamą įvairiomis tarptautinėmis konvencijomis, skatinamas glaudesnis ryšys tarp aukštojo mokslo ir pasaulinės ekonomikos. Mes pabrėžiame studijų rezultatais grįsto modelio kaip bendros atskaitos sistemos reikšmę siekiant mokymosi visą gyvenimą visuotinumo, įgyvendinant ankstesnio mokymosi pripažinimą ir įteisinimą ir didinant kvalifikacijų aiškumą.

Skirtingi pasaulio regionai gali pasimokyti vienas iš kito patirties didinant absolventų įsidarbinimo galimybes, be kita ko, keisdamiesi duomenų rinkimo įsidarbinimo srityje rezultatais ir vertingos patirties pavyzdžiais.

Tolesnis kelias

Bolonijos politikos forumo idėja turėtų būti toliau plėtojama, kad jo galimybės būtų maksimaliai išnaudotos politiniam dialogui. Šiuo tikslu tuoj po renginio bus organizuojamas Bolonijos politikos forumo vertinimas, kuriame dalyvaus visos forume dalyvavusios šalių delegacijos. Mūsų tikslas yra padidinti bendrą supratimą apie Europos aukštojo mokslo erdvės (toliau – EAME) tikslus ir principus, taip pat paskatinti aktyvius mainus tarp EAME ir kitų pasaulio kraštų ir šitaip paremti ir papildyti institucijų ir valstybių įgyvendinamas tarptautiškumo iniciatyvas ir jų dedamas pastangas.

Politinius įsipareigojimus, dėl kurių susitarta Bolonijos politikos forumuose, turėtų sustiprinti regioniniai mainai ir mokymasis iš kolegų. Be to, į ilgalaikius politinius mainus reikėtų įtraukti praktikus ir akademinių bendruomenių atstovus. Mes sutariame, kad toks

politinis bendradarbiavimas turėtų būti teminis ir kad į jį turėtų būti įtrauktos tos šalys ar regionai, kurie išreiškė susidomėjimą konkrečia tema. Mes taip pat pakartotinai išreiškiame savo palaikymą pasauliniam studentų ir akademinio personalo dialogui.

Todėl mes prašome Bolonijos proceso tolesnės veiklos grupės kartu su Bolonijos politikos forume dalyvaujančių šalių kontaktiniais asmenimis išnagrinėti tokią galimybę. Per Bolonijos politikos forumo šalių kontaktinius asmenis bus palaikomas ryšys tarp mūsų šalių ir apibūdintas mūsų indėlis Bolonijos politikos forumo tolesnei veiklai.

Šiuo tikslu mes labai remiame ir skatiname renginius, kurie būtų organizuojami politinio dialogo pagrindu siekiant tolesnio bendradarbiavimo, inicijuoto Bolonijos politikos forumuose.[14]

Kitas Bolonijos politikos forumas įvyks 2015 m. Armėnijoje.

Priedas

Sąrašas renginių, kurie bus organizuojami politinio dialogo, inicijuoto Bolonijos politikos forumuose, pagrindu

2012 m. – Politinis dialogas apie aukštąjį mokslą tarp Europos Sąjungos ir Pietų Viduržemio jūros regiono, organizuojamas Europos Komisijos (tiksli data bus patvirtinta vėliau);

2012 m. gegužės 24–25 d. – Daktaro laipsnio vertė: stiprinant kompetentingumą ir detaliau apibrėžiant šio laipsnio paskirtį – 3-iasis tarptautinis CODOC projekto seminaras, organizuojamas Europos universitetų asociacijos (EUA) bei Šiaurės ir Pietų Amerikos aukštojo mokslo organizacijos (OUI), San Paulo universitetas, Brazilija;

2012 m. birželio 21–22 d. – Europos–Afrikos kokybės jungtis: dvišalis būdas stiprinti universitetų pasirengimą kaitai – informacijos sklaidos konferencija, organizuojama Europos universitetų asociacijos (EUA) ir Afrikos universitetų asociacijos (AAU), Adis Abeba, Etiopija;

2012 m. liepos 4–7 d. – Transatlantinis dialogas: vadovavimas globaliai angažuotai institucijai – naujos kryptys, pasirinkimai ir dilemos, organizuojamas EUA, Amerikos švietimo tarybos (ACE) ir Kanados universitetų ir kolegijų asociacijos (AUCC), Zalcburgas, Austrija;

[14] Preliminarus ir nebaigtinis šių renginių sąrašas pridedamas priede (p. 29).

2012 m. ruduo – seminaras Bolonijos politikos forumo kontaktiniams asmenims, organizuojamas Europos Komisijos;

2012 m. ruduo – 2013 m. pavasaris – Tarptautinė konferencija „Sąveika tarp aukštojo mokslo tyrėjų ir politinių sprendimų priėmėjų abipusio pasitikėjimo, akademinio pripažinimo ir kokybės užtikrinimo srityje", organizuojamas Belgijos flamandų bendruomenės;

2012 m. rugsėjo 17–21 d. – Pasaulinis studentų lyderių aukščiausio lygio susitikimas, drauge organizuojamas Europos studentų sąjungos (ESU) ir Nacionalinės Jungtinės Karalystės studentų sąjungos, Londonas (patvirtinta bus vėliau);

2012 m. rugsėjo 24–25 d. – Baigiamoji sklaidos konferencija: CODOC – Bendradarbiavimas doktorantūros srityje tarp Lotynų Amerikos, Pietų Afrikos, Azijos ir Europos, organizuojamas Europos universitetų asociacijos (EUA), Šiaurės ir Pietų Amerikos aukštojo mokslo organizacijos (OUI) ir Karolinska instituto, Stokholmas, Švedija;

2012 m. spalio 11–12 d. – 4-as ASEM sekretoriato seminaras dėl aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo, organizuojamas Prancūzijos aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų ministerijos kartu su ASEM, Paryžius (Sevras);

2012 m. lapkričio 12–14 d. – Novatoriškos aukštojo mokslo strategijos Lotynų Amerikoje ir Europoje: tarptautinis bendradarbiavimas ir regioninė plėtra, pirmoji dviejų regionų universitetų asociacijų Alfa-Puentes projekto konferencija, drauge organizuojama Europos universitetų asociacijos, universitetų asociacijos „Grupo Montevideo" ir 22 nacionalinių ir regioninių universitetų asociacijų Lotynų Amerikoje ir Europoje, San Paulas, Brazilija;

2013 m. kovo 14–15 d. – AHELO projekto rezultatų konferencija, Utrechtas, Nyderlandai.

Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai

Priedai

Bolonijos proceso rodikliai

2.1 pav.[1] 1 rodiklis: pirmosios ir antrosios pakopos studijų programų vykdymas 2010–2011 m.

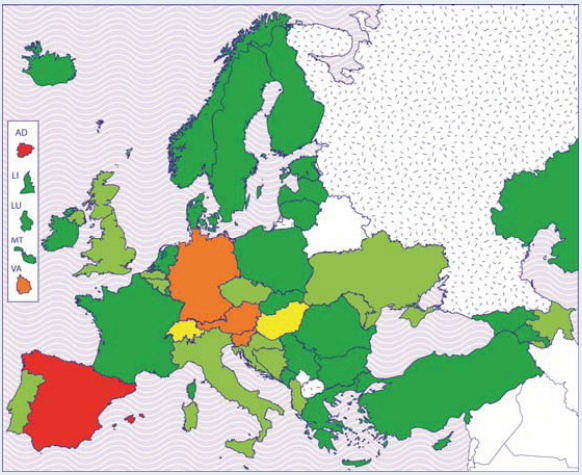

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	26	31
	13	10
	2	3
	4	3
	2	1

* *Šaltiniai:* Eurostat ir BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- Mažiausiai 90 proc. visų[2] studentų studijuoja pagal dviejų studijų pakopų sistemą, atitinkančią Bolonijos proceso principus
- 70–89 proc. visų studentų studijuoja pagal dviejų studijų pakopų sistemą, atitinkančią Bolonijos proceso principus
- 50–69 proc. visų studentų studijuoja pagal dviejų studijų pakopų sistemą, atitinkančią Bolonijos proceso principus
- 25–49 proc. visų studentų studijuoja pagal dviejų studijų pakopų sistemą, atitinkančią Bolonijos proceso principus
- Mažiau nei 25 proc. studentų studijuoja pagal dviejų studijų pakopų sistemą, atitinkančią Bolonijos proceso principus **arba** Studijų pakopų sistemą, atitinkančią Bolonijos proceso principus, reglamentuojantys teisės aktai yra priimti ir netrukus bus įgyvendinti

Pastabos: Rodiklis parodo studentų, studijuojančių pagal studijų programas, atititinkančias Bolonijos proceso principus, dalį (proc.)

Eurostat duomenys atspindi 2009–2010 m. padėtį. Tais atvejais, kai Eurostat duomenų nebuvo, rodmenys buvo skaičiuojami remiantis BFUG klausimynų duomenimis.

Jungtinės Karalystės atveju Eurostat teikia bendrą vertę.

---

[1] Šis ir kiti paveikslai paimti iš šaltinio *The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report*, © Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, Eurydice network, 2012.

[2] Sąvoka „visi“ apima visus studentus, kurie galėtų studijuoti pagal antrosios pakopos studijų programas, t. y. **ne** doktorantūroje ir **ne** pagal trumposios studijų pakopos programas. Skaičiuojami **visų** studijų sričių ir krypčių, pagal kurias vyksta studijos, studentai.

2.5 pav. 2 rodiklis: patekimas į aukštesnę studijų pakopą 2010–2011 m.*

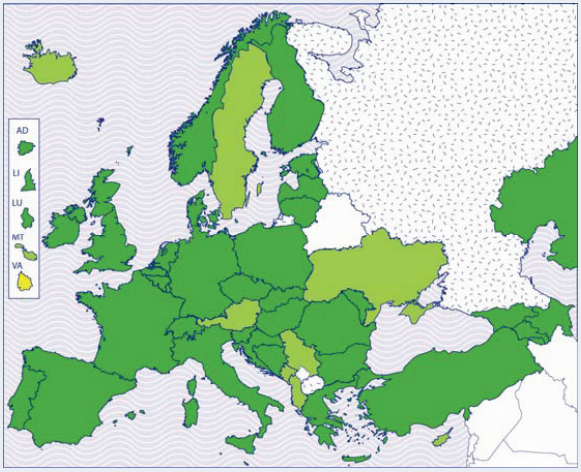

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	37	42
	9	2
	1	4
	0	0
	0	0

Nėra duomenų

* *Šaltinis:* BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- Visos kvalifikacijos, įgytos / suteiktos baigus pirmosios studijų pakopos programas, leidžia studijuoti pagal antrosios studijų pakopos programas, ir visos kvalifikacijos, įgytos / suteiktos baigus antrosios studijų pakopos programas, leidžia studijuoti doktorantūroje be didesnių perėjimo iš vienos pakopos į kitą problemų (*)
- Keletas (mažiau nei 25 proc.) kvalifikacijų, suteiktų baigus pirmosios studijų pakopos programas, neleidžia studijuoti pagal antrosios studijų pakopos programas, **arba** keletas kvalifikacijų, suteiktų baigus antrosios studijų pakopos programas, neleidžia studijuoti doktorantūroje
- Keletas (mažiau nei 25 proc.) kvalifikacijų, suteiktų baigus pirmosios studijų pakopos programas, neleidžia studijuoti pagal antrosios studijų pakopos programas, **ir** keletas kvalifikacijų, suteiktų baigus antrosios studijų pakopos programas, neleidžia studijuoti doktorantūroje
- Didelis skaičius (25–50 proc.) kvalifikacijų, suteiktų baigus pirmosios ir antrosios studijų pakopos programas, neleidžia studijuoti aukštesnėje studijų pakopoje
- Dauguma (daugiau nei 50 proc.) kvalifikacijų, įgytų / suteiktų baigus pirmosios ir antrosios studijų pakopos programas, neleidžia studijuoti aukštesnėje studijų pakopoje **arba** nėra perėjimo iš vienos pakopos į kitą galimybių

Pastaba: Perėjimas į aukštesnę studijų pakopą yra apibrėžiamas kaip atitinkamą išsilavinimą turinčių kandidatų teisė dalyvauti priėmime (Lisabonos pripažinimo konvencijoje teikiamas apibrėžimas). Rodiklis pamatuoja pirmosios studijų pakopos programų, kurias baigus galima pretenduoti studijuoti mažiausiai pagal vieną antrosios studijų pakopos programą, dalį procentais. Pažangos matavimo kriterijai pateikiami aukščiau esančioje lentelėje.

(*) Išlyginamosios priemonės, kurias studentas, studijavęs pagal kitos studijų srities ar krypties programą, turi įvykdyti, nelaikomos perėjimo iš vienos studijų pakopos į kitą problemomis.

2.13 pav. 3 rodiklis: nacionalinės kvalifikacijų sąrangos įgyvendinimas 2010–2011 m.*

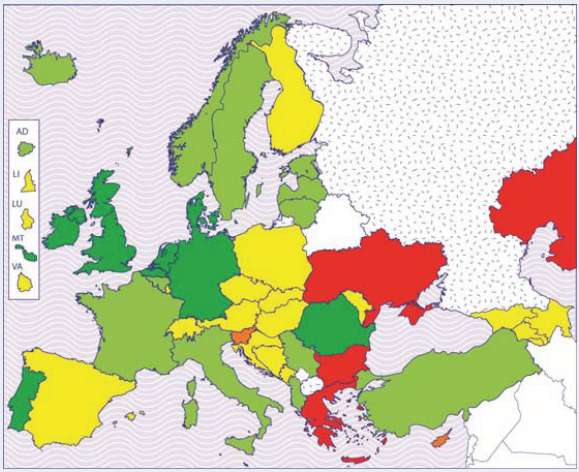

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	10	6
	13	6
	18	21
	2	6
	4	9

Nėra duomenų

* *Šaltinis:* BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- 10 etapas. Nacionalinė kvalifikacijų sandara (toliau – NKS) susieta su EAME kvalifikacijų sąranga
- 7–9 etapai:
  - 9. Kvalifikacijos įtrauktos į NKS
  - 8. Studijų programos atnaujintos vadovaujantis studijų rezultatais, aprašytais NKS
  - 7. NKS įgyvendinama susitarus dėl aukštųjų mokyklų, kokybės užtikrinimo agentūros(-ų) ir kitų institucijų vaidmenų ir atsakomybės
- 5–6 etapai:
  - 6. NKS patvirtinta teisės aktu ar kita aukšto politinio lygmens forma
  - 5. Konsultacijos ir viešos diskusijos nacionaliniu lygmeniu įvyko ir socialiniai dalininkai susitarė dėl NKS projekto
- 4 etapas: Susitarta dėl lygmenų struktūros, lygmenų deskriptorių (studijų rezultatų) ir kreditų apimties
- 1–3 etapai:
  - 3. NKS plėtojimas prasidėjo, socialiniai partneriai nustatyti ir atitinkamas komitetas(-ai) įsteigtas
  - 2. Dėl NKS tikslo(-ų) susitarta ir šie tikslai apibrėžti
  - 1. Nacionalinė institucija ir (arba) ministras, atsakingi už aukštąjį mokslą, priėmė sprendimą plėtoti NKS

Pastaba: Rodiklis atspindi esamą NKS įgyvendinimo situaciją. NKS įgyvendinimo situacija buvo matuojama atsižvelgiant į 10 NKS įgyvendinimo etapų, kuriuos apibrėžė EAME kvalifikacijų sąrangos darbo grupė. Kad būtų taikomi tie patys pažangos kriterijai kaip ir 2009 m., šie 10 NKS įgyvendinimo etapų yra sugrupuoti į pažangos matavimo balus, kaip parodyta aukščiau.

3.3 pav. 4 rodiklis: išorinės kokybės užtikrinimo sistemos įgyvendinimas 2010–2011 m.*

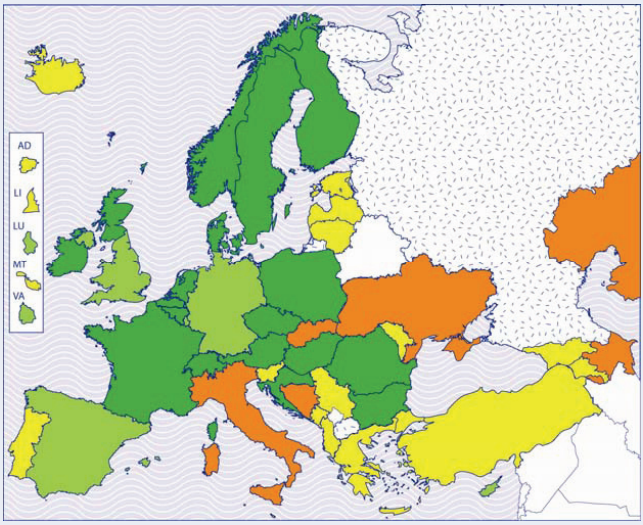

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	18	16
	6	17
	17	14
	6	1
	0	0

Nėra duomenų

* *Šaltinis:* BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- Visapusė kokybės užtikrinimo (toliau – KU) sistema veikia nacionaliniu mastu. KU agentūra(-os) sėkmingai įvertinta vadovaujantis Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis (toliau – ESG). KU sistema taikoma visoms institucijoms ir (arba) studijų programoms šiais pagrindiniais aspektais:
  - mokymas
  - parama studentams
  - vidinė kokybės užtikrinimo (valdymo) sistema
- Visapusė KU sistema veikia nacionaliniu mastu. KU agentūra(-os) sėkmingai įvertinta vadovaujantis ESG. KU sistema taikoma visoms institucijoms ir (arba) studijų programoms kai kuriais pagrindiniais aspektais.
- KU sistema veikia nacionaliniu mastu. KU agentūra(-os) sėkmingai įvertinta vadovaujantis ESG. KU sistema taikoma visoms institucijoms ir (arba) studijų programoms mokymo, paramos studentams ir vidinės kokybės užtikrinimo (valdymo) sistemos aspektais
  arba
  KU sistema veikia nacionaliniu mastu. KU agentūra(-os) sėkmingai įvertinta vadovaujantis ESG. KU sistema taikoma kai kurioms institucijoms ir (arba) studijų programoms kai kurių pagrindinių aspektų atžvilgiu.
- KU sistema veikia nacionaliniu mastu. KU agentūra(-os) nėra įvertinta vadovaujantis ESG. KU sistema taikoma visoms institucijoms ir (arba) studijų programoms kai kurių pagrindinių aspektų atžvilgiu.
- KU sistema veikia nacionaliniu mastu. KU agentūra(-os) nėra įvertinta vadovaujantis ESG. KU sistema taikoma kai kurioms institucijoms ir (arba) studijų programoms kai kurių pagrindinių aspektų atžvilgiu.

3.4 pav. 5 rodiklis: studentų dalyvavimas užtikrinant aukštojo mokslo kokybę 2010–2011 m.*

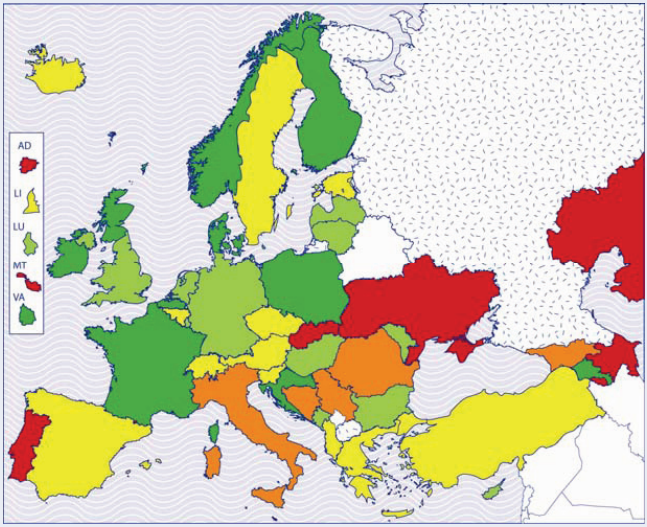

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	11	19
	11	16
	13	7
	5	4
	7	2

Nėra duomenų

* *Šaltinis*: BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

Vertinant studijų kokybę studentai dalyvauja penkiais lygmenimis:
- nacionalinių kokybės užtikrinimo agentūrų valdymo struktūrose
- kaip visateisiai nariai ar stebėtojai išorinio vertinimo komandose
- rengiant įsivertinimo ataskaitas
- priimant sprendimus išorinio vertinimo metu
- tolesnėje veikloje

Studentai dalyvauja keturiais lygmenimis iš penkių aukščiau išvardytų

Studentai dalyvauja trimis lygmenimis iš penkių aukščiau išvardytų

Studentai dalyvauja dviem lygmenimis iš penkių aukščiau išvardytų

Studentai negali dalyvauti arba dalyvauja tik vienu lygmeniu iš aukščiau išvardytų

3.5 pav. 6 rodiklis: tarptautiškumo matmuo įgyvendinant išorinį kokybės užtikrinimą 2011–2012 m.*

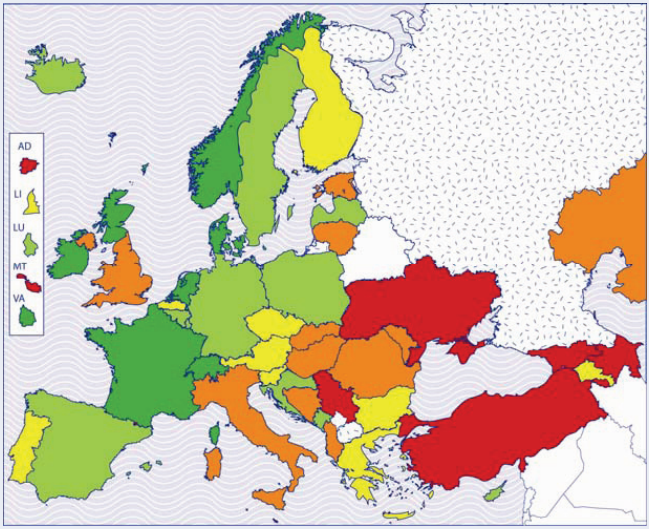

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	8	16
	11	12
	10	4
	11	14
	7	2

Nėra duomenų

* *Šaltinis:* BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- Visais atvejais atitinkama šiuos keturis kriterijus:
  - kokybės užtikrinimo (toliau – KU) agentūros yra visateisės ENQA narės ir (arba) yra įtrauktos į EQAR
  - kolegos (ekspertai) iš užsienio dalyvauja nacionalinių KU agentūrų valdyme
  - kolegos (ekspertai) iš užsienio dalyvauja kaip nariai (stebėtojai) vertinimo grupėse
  - kolegos (ekspertai) iš užsienio dalyvauja tolesnėje veikloje
- Atitinkama tris iš keturių aukščiau nurodytų kriterijų
- Atitinkama du iš keturių aukščiau nurodytų kriterijų
- Atitinkama vieną iš keturių aukščiau nurodytų kriterijų
- Tarptautiškumo matmens nėra

2.20 pav. 7 rodiklis: diplomo priedėlio įgyvendinimas 2010–2011 m.*

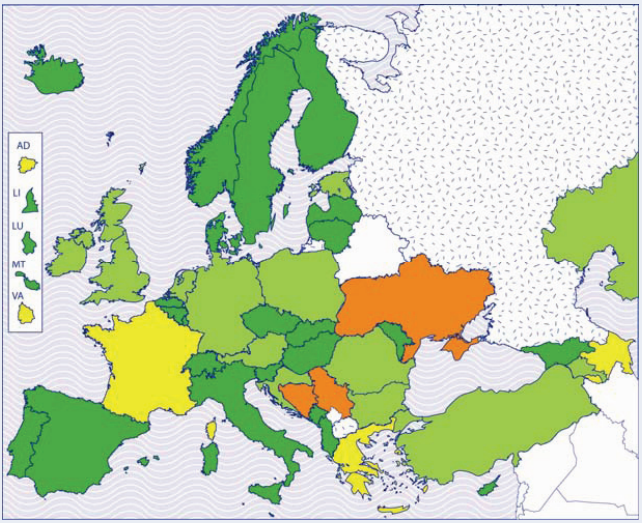

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	25	26
	14	9
	5	11
	3	2
	0	0

Nėra duomenų

* *Šaltinis*: BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- Diplomo priedėlis (ES, ET, UNESCO diplomo priedėlio formos) dažnai vartojama Europos kalba išduodamas kiekvienam absolventui
  - visada kartu su diplomu
  - nemokamai
- Diplomo priedėlis (ES, ET, UNESCO diplomo priedėlio formos) dažnai vartojama Europos kalba išduodamas kiekvienam absolventui paprašius
  - nemokamai
- Diplomo priedėlis (ES, ET, UNESCO diplomo priedėlio formos) dažnai vartojama Europos kalba išduodamas nemokamai kai kuriems absolventams **arba** studijavusiems pagal kai kurias studijų programas
- Diplomo priedėlis (ES, ET, UNESCO diplomo priedėlio formos) dažnai vartojama Europos kalba išduodamas už įmoką kai kuriems absolventams **arba** studijavusiems pagal kai kurias studijų programas
- Diplomo priedėlis (ES, ET, UNESCO diplomo priedėlio formos) dažnai vartojama Europos kalba dar neišduodamas

Pastaba: Rodikliu matuojama, kaip įgyvendinamas diplomo priedėlis, pagal keturis kriterijus:

1) diplomo priedėlis turėtų būti išduodamas kiekvienam absolventui,
2) diplomo priedėlis turėtų būti išduodamas visada kartu su diplomu,
3) diplomo priedėlis turėtų būti išduodamas dažnai vartojama Europos kalba,
4) diplomo priedėlis turėtų būti išduodamas nemokamai.

2.15 pav. 8 rodiklis: ECTS sistemos įgyvendinimas 2010–2011 m.*

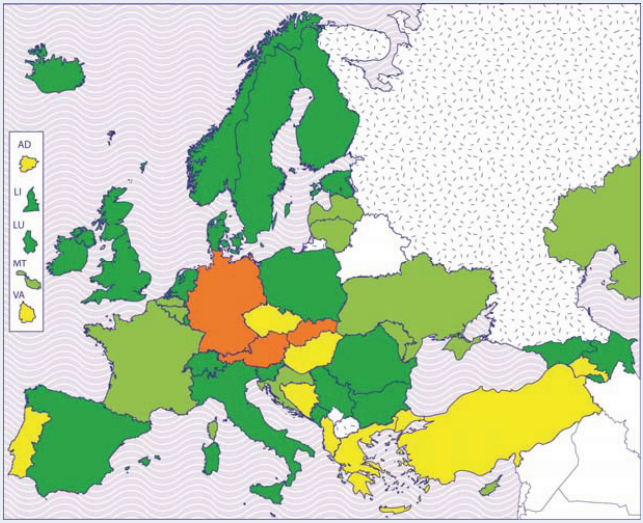

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	23	21
	11	18
	10	7
	3	2
	0	0

Nėra duomenų

* *Šaltinis:* BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis:* Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

- ECTS kreditai priskiriami visų studijų programų visiems komponentams, kad studijų kreditus būtų galima perkelti ir kaupti. ECTS kreditai yra akivaizdžiai susieti su studijų rezultatais.
- ECTS kreditai priskiriami daugiau nei 75 proc. studijų programų visiems komponentams, kad studijų kreditus būtų galima perkelti ir kaupti **ir** ECTS kreditai yra akivaizdžiai susieti su studijų rezultatais **arba** ECTS kreditai priskiriami daugiau nei 75 proc. studijų programų visiems komponentams vadovaujantis studijų kreditų sistema, visiškai atitinkančia ECTS sistemą, leidžiančia kreditus perkelti ir kaupti **ir** ECTS kreditai yra akivaizdžiai susieti su studijų rezultatais
- ECTS kreditai priskiriami daugiau nei 50–75 proc. studijų programų **ir** ECTS kreditai yra akivaizdžiai susieti su studijų rezultatais **arba** ECTS kreditai priskiriami daugiau nei 75 proc. studijų programų visiems komponentams, kad studijų kreditus būtų galima perkelti ir kaupti, bet ECTS kreditai dar nėra susieti su studijų rezultatais
- ECTS kreditai priskiriami mažiausiai 49 proc. studijų programų **arba** nacionalinė studijų kreditų sistema neatitinka ECTS sistemos
- ECTS kreditai priskiriami mažiau nei 49 proc. studijų programų **arba** ECTS sistema taikoma visoms programoms, bet tik studijų kreditams perkelti

6.11 pav. 9 rodiklis: ankstesnio mokymosi pripažinimas 2010–2011 m.**

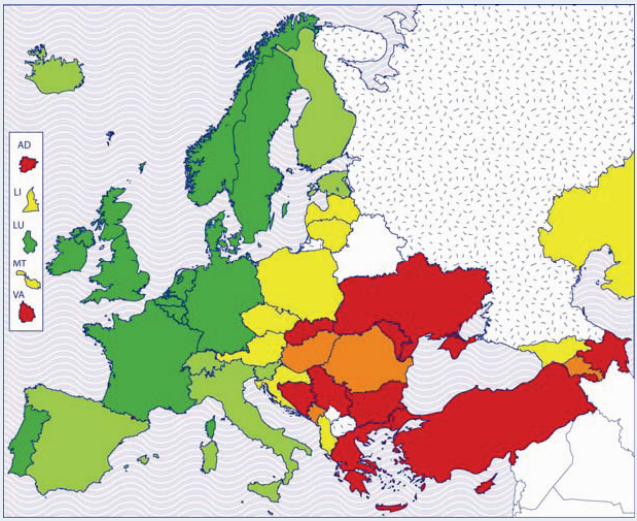

	2012 m. ataskaita*	2009 m. ataskaita**
	13	19
	7	4
	11	9
	4	10
	12	6

Nėra duomenų

* *Šaltinis*: BFUG klausimynas, 2011 m.

** *Šaltinis*: Rauhvargersas, Deane'as ir Pauwelsas, 2009 m.

Rodiklio kategorijos

Ankstesnio mokymosi vertinimo ir pripažinimo procedūros, gairės ar strateginės nuostatos įtvirtintos nacionaliniu lygmeniu 1) asmenims siekiant priėmimo į studijų programas ir 2) suteikiant asmenims studijų kreditus jiems siekiant įgyti kvalifikaciją ir (arba) leidžiant jiems nevykdyti kai kurių studijų programos reikalavimų, **ir** šios procedūros yra akivaizdžiai taikomos praktikoje

Ankstesnio mokymosi vertinimo ir pripažinimo procedūros, gairės ar strateginės nuostatos įtvirtintos nacionaliniu lygmeniu 1) asmenims siekiant priėmimo į studijų programas ir 2) suteikiant asmenims studijų kreditus jiems siekiant įgyti kvalifikaciją ir (arba) leidžiant jiems nevykdyti kai kurių studijų programos reikalavimų, **bet** šios procedūros nėra akivaizdžiai taikomos praktikoje
arba
Ankstesnio mokymosi vertinimo ir pripažinimo procedūros, gairės ar strateginės nuostatos įtvirtintos nacionaliniu lygmeniu **arba** 1), **arba** 2) (žr. aukščiau), **ir** šios procedūros yra akivaizdžiai taikomos praktikoje

Ankstesnio mokymosi vertinimo ir pripažinimo procedūros, gairės ar strateginės nuostatos įtvirtintos nacionaliniu lygmeniu **arba** 1), **arba** 2) (žr. aukščiau), **bet** šios procedūros nėra akivaizdžiai taikomos praktikoje
arba
Ankstesnio mokymosi vertinimo ir pripažinimo procedūros, gairės ar strateginės nuostatos nėra įtvirtintos nacionaliniu lygmeniu, bet ankstesnio mokymosi pripažinimo procedūros veikia kai kuriose aukštosiose mokyklose ar vykdant kai kurias studijų programas

Ankstesnio mokymosi pripažinimas yra bandomajame etape kai kuriose aukštosiose mokyklose
arba
Pradėti darbai kuriant ankstesnio mokymosi pripažinimo procedūras ir nacionalinio lygmens gaires ar strategines nuostatas

Ankstesnio mokymosi pripažinimo procedūros netaikomos **nei** nacionaliniu, **nei** instituciniu ar studijų programų lygmeniu

2 priedas

Bolonijos procese dalyvaujančios valstybės

1999

1. Airija*
2. Austrija*
3. Belgija*
4. Bulgarija*
5. Čekija*
6. Danija*
7. Didžioji Britanija*
8. Estija*
9. Graikija*
10. Islandija
11. Ispanija*
12. Italija*
13. Latvija*
14. Lenkija*
15. Lichtenšteinas
16. Lietuva*
17. Liuksemburgas*
18. Malta*
19. Norvegija
20. Olandija*
21. Portugalija*
22. Prancūzija*
23. Rumunija*
24. Slovakija*
25. Slovėnija*
26. Suomija*
27. Švedija*
28. Šveicarija
29. Vengrija*
30. Vokietija*

2001

31. Kipras*
32. Kroatija*
33. Turkija

2003

34. Albanija
35. Andora
36. Bosnija ir Hercegovina
37. Makedonija
38. Rusija
39. Serbija
40. Vatikanas

2005

41. Armėnija
42. Azerbaidžianas
43. Gruzija
44. Moldavija
45. Ukraina

2007

46. Juodkalnija

2010

47. Kazachija

* Europos Sąjungos šalys

Dokumentuose vartojamos sąvokos

Akademinis pripažinimas (angl. *academic recognition*)
Kompetentingos institucijos formalus užsienyje įgyto išsilavinimo patvirtinimas, kuriuo suteikiama asmeniui teisė studijuoti ir (ar) dirbti.

Akademinis mobilumas (angl. *academic mobility*)
Su studijų procesu susijęs studentų ir dėstytojų mobilumas, kurio pagrindinis tikslas yra sudaryti sąlygas studentams įgyti žinių, gebėjimų ir patirties, o dėstytojams suteikti galimybę stažuotis, dalytis profesine patirtimi, kelti kompetencijas, tobulinti praktinius dėstymo įgūdžius kitoje akademinėje aplinkoje – kitoje aukštojoje mokykloje ar praktikos vietoje.

Aukštojo mokslo kvalifikacija (angl. *higher education qualification*)
Kompetentingos institucijos suteiktas ar išduotas bet kuris laipsnis, diplomas ar kitas pažymėjimas, liudijantis studijų programos baigimą.

Azijos ir Europos susitikimas, ASEM (angl. *Asia-Europe Meeting, ASEM)*
Azijos ir Europos susitikimas yra nuo 1996 m. veikiantis ir šiuo metu 51 narę vienijantis neformalus bendradarbiavimo forumas. Jame dalyvauja 28 ES valstybės narės, 2 Europos šalys (Norvegija ir Šveicarija), Europos Komisija, 20 Azijos valstybių ir Pietryčių Azijos tautų organizacija (angl. *Association of South-East Asian Nations, ASEAN*). Pagrindinis ASEM tikslas – stiprinti ryšius ir gerinti tarpregioninį bendradarbiavimą abipusės pagarbos ir lygiateisės partnerystės pagrindais. Forumo veikla skirstoma į politinę, ekonominę ir socialinę kryptis. Bendradarbiavimas šiame forume vyksta įvairiais lygmenimis, aukščiausias iš jų yra kas dveji metai vykstantis ASEM viršūnių susitikimas, kuriame priimami strateginiai politiniai

sprendimai dėl tolesnio vystymosi krypčių. ASEM susitikimai organizuojami pakaitomis Europoje ir Azijoje.

Daugiau informacijos:

http://www.aseminfoboard.org/

http://eeas.europa.eu/asem/index_en.htm

Dalinių studijų mobilumas (angl. *credit mobility*)

Studento mokymasis užsienio aukštojoje mokykloje pagal studijų programos dalį, suteikiančią žinių ir gebėjimų. Baigus dalines studijas įvertinami studento pasiekimai ir išduodamas tai patvirtinantis pažymėjimas.

Europos aukštojo mokslo erdvė, EAME (angl. *European Higher Education Area, EHEA*)

Šalių bendradarbiavimas aukštojo mokslo srityje siekiant susieti nacionalines aukštojo mokslo sistemas į bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, kurioje studentai ir aukštųjų mokyklų darbuotojai turėtų galimybę laisvai judėti, o jų įgytos kvalifikacijos būtų lengvai pripažįstamos. Trijų pakopų studijų ir bendra kvalifikacijų sistema, europinės kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės bei laipsnių ir dalinių studijų pripažinimas yra pagrindiniai EAME bruožai. Šiuo metu net 47 šalys siekia nacionalinėse aukštojo mokslo sistemose įgyvendinti Bolonijos proceso tikslus.

Daugiau informacijos: www.ehea.info

Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąranga, EAME KS (angl. *Qualifications Framework for the European Higher Education Area, EHEA QF*)

Bolonijos procese dalyvaujančių šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, Bergene 2005 metais priėmė bendrą Europos aukštojo mokslo kvalifikacijų sąrangą, kurią sudaro trijų pakopų aprašai. Kiekviename pakopos apraše nurodoma, kokius pasiekimus ir gebėjimus įprasta sieti su kvalifikacijomis, įgytomis užbaigus tą studijų pakopą:

1) aukštojo mokslo trumpųjų studijų (priklausančių pirmajai pakopai arba su ja susijusių) apraše nurodomi pasiekimai atitinka EKS 5 lygmens mokymosi pasiekimus;

2) pirmosios pakopos apraše nurodomi pasiekimai – EKS 6 lygmens mokymosi pasiekimus;

3) antrosios pakopos apraše – EKS 7 lygmens mokymosi pasiekimus;

4) trečiosios pakopos apraše – EKS 8 lygmens mokymosi pasiekimus.

Daugiau informacijos:

http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf

Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės, ESG (angl. *Standards and Gudelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG*)

Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (ENQA), vykdydama Berlyno komunikate (2003 m.) nurodytus įsipareigojimus, parengė ataskaitą, padedančią nuodugniau suvokti kokybės užtikrinimo kultūrą, užtikrinimo agentūrų ekspertinio vertinimo sistemą, veiklos kryptis ir perspektyvas. Gairės vertinamos kaip vertingos patirties pavyzdys ir yra skirtos aukštųjų mokyklų dėstytojams, administratoriams, studentams, ekspertams, išorinio kokybės vertinimo organizatoriams. Gaires planuojama atnaujinti iki ministrų susitikimo 2015 m.

Daugiau informacijos: http://www.enqa.eu/pubs_esg.lasso

Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema, ECTS (angl. *European Credit Transfear and Accumulation System, ECTS*)

ECTS – tai vertinimo sistema, pagrįsta studento darbo laiku, reikalingu tam, kad studentas pasiektų studijų programos apraše numatytus studijų rezultatus. Vienas pagrindinių *ECTS* tikslų yra garantuoti studijų užsienyje akademinį pripažinimą. Ši sistema padeda gerinti bendradarbiavimą tarp aukštojo mokslo institucijų, teikiant standartizuotą ir visiems suprantamą informaciją apie studijų programas užsienyje, bei nustato bendrus akademinių rezultatų pripažinimo principus. *ECTS* grindžiama susitarimu, kad 60 kreditų atspindi vienerių mokslo metų studijų studento darbo krūvį, kuris apima laiką, praleistą paskaitose, seminaruose, atliekant praktinius darbus, dirbant individualiai ir t. t. Studijų rezultatais aprašoma, ką studentas žino, supranta ir geba atlikti pasibaigus studijų procesui. Kreditus ECTS sistemoje galima gauti tik atlikus tai, kas numatyta pagal studijų programą ir gavus atitinkamą studijų pasiekimų įvertinimą.

Daugiau informacijos:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_lt.pdf

Europos kvalifikacijų sąranga, EKS (angl. *European Qualifications Framework, EQF*)

EKS sieja šalių kvalifikacijų sandaras ir veikia kaip perkėlimo mechanizmas, kad įvairiose Europos šalyse įgytos kvalifikacijos taptų aiškesnės ir suprantamesnės. Ji turi du pagrindinius tikslus: skatinti asmenų mobilumą tarp šalių ir palengvinti mokymąsi visą gyvenimą. Rekomendacija dėl EKS kūrimo oficialiai įsigaliojo 2008 m. Ja siekiama, kad šalys susietų nacionalines kvalifikacijų sandaras su EKS ir užtikrintų, kad kvalifikacijos pažymėjimuose būtų nurodomas atitinkamas EKS lygmuo. Aštuoni lygmenys apima visą kvalifikacijų spektrą, pradedant pirmuoju lygmeniu, atitinkančiu mokyklos baigimo atestatą ir baigiant aštuntuoju, apimančiu daktaro laipsnį. Europos švietimo ir mokymo sistemos tokios skirtingos, kad norint palyginti ir susieti skirtingas šalis ir institucijas, būtina pasitelkti mokymosi rezultatus. EKS struktūroje mokymosi rezultatai apibrėžiami kaip visuma to, ką besimokantysis žino, supranta ir geba padaryti, baigęs mokslus.

Daugiau informacijos:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_lt.pdf

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_en.pdf

Europos mokslinių tyrimų erdvė, EMTE (angl. *Europeam Research Area, ERA*)

2000 m. sausio mėn. Europos Komisija, siekdama padėti veiksmingiau bendrauti su institucijomis, dirbančiomis mokslinių tyrimų srityje, ir pagerinti jų veiklos koordinavimą visoje Europoje, paskelbė komunikatą „Europos mokslinių tyrimų erdvės link“. Šiame dokumente teikiama, kaip neįtraukiant papildomos biurokratijos ir nedidinant kitų išlaidų pagerinti mokslinių tyrimų koordinavimą Europos Sąjungos šalyse ir šalyse kandidatėse. EMTE steigimo dokumente „Europos mokslinių tyrimų erdvės link“ išdėstyti siektini konkretūs tikslai: geresnis mokslinių išteklių ir galimybių Europos mastu panaudojimas, spartesnis privatus investavimas į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą, didesnis žmogiškųjų išteklių ir tyrėjų mobilumas, taip pat kūrimas sąlygų, kurios padėtų paversti mokslinių tyrimų erdvę „bendrų vertybių puoselėjimo vieta“.

Daugiau informacijos: http://ec.europa.eu/research/leaflets/enlargement/page_98_lt.html

Eurostudent (angl. *Eurostudent*)

Projektas *Eurostudent* skirtas duomenų apie socialinį ir akademinį studentų gyvenimą rinkimui ir palyginimui. 2000 m. projektas buvo vykdomas 8 ES šalyse narėse (Belgijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Olandijoje, Austrijoje ir Portugalijoje). Vėliau į jį įsitraukė ir kitos ES šalys. Nuo 2003 m. rudens projektą remia EK. Duomenys renkami apie įvairius aukštojo mokslo studentų gyvenimo sąlygų aspektus, t. y. studijų finansavimą ir jo šaltinius, studentų šeimų socialinę padėtį, valdžios asignavimus, laikotarpius, praleistus užsienyje, kalbos mokėjimą, gyvenimo sąlygas ir studentų laiko „biudžetą". Šios studijos pateikia esminę informaciją apie studentų gyvenimo Europoje socialines ir ekonomines sąlygas ir taikomos kuriant švietimo politiką.

Daugiau informacijos: http://www.eurostudent.eu

Jungtinis laipsnis (angl. *joint degree*)

Jungtinis laipsnis suprantamas kaip aukštojo mokslo kvalifikacija, kurią, baigus jungtinę studijų programą, kartu suteikia dvi ar daugiau aukštojo mokslo institucijų. Jungtinis laipsnis gali būti suteikiamas išduodant:

1) jungtinį diplomą kartu su nacionaliniais jungtinės studijų programos baigimą liudijančiais vienos ar daugiau aukštojo mokslo institucijų diplomais;

2) tik jungtinį diplomą, kurį išduoda aukštojo mokslo institucijos, vykdžiusios jungtinę studijų programą (nacionaliniai diplomai neišduodami);

3) vieną ar daugiau nacionalinių diplomų, kurie išduodami kaip vieninteliai jungtinį laipsnį liudijantys dokumentai.

Jungtinė studijų programa (angl. *joint programme*)

Studijų programa, parengta ir (arba) vykdoma kartu dviejų ar daugiau aukštojo mokslo institucijų.

Kokybės užtikrinimas (angl. *quality assurance*)

Svarbiausias Bolonijos proceso tikslas yra užtikrinti ir palaikyti Europos aukštojo mokslo kokybės standartus. Siekiant įvertinti tyrimų ir dėstymo kokybę, būtina sukurti palyginamus kriterijus ir metodus. 1998 m. Europos Komisija rekomendavo stiprinti bendradarbiavimą kokybės užtikrinimo srityje, o 1999 m. jau buvo įsteigta Europos aukštojo mokslo kokybės

užtikrinimo asociacija (*ENQA*). *ENQA* skleidžia informaciją apie praktinę patirtį, naujausias diskusijas ir būdus, kaip vertinti studijų, dėstymo ir tyrimų kokybę. Kokybės užtikrinimas apima:

1) kokybės kontrolę (*quality control*) – vidinį institucijos ar programos kokybės įvertinimą, taikant nustatytus būdus ir priemones;

2) kokybės kultūrą (*quality culture*) – taikomus kokybės modelius institucijų vadybos sistemose;

3) vertinimą (*evaluation*) – sistemišką ir kritišką nagrinėjimą, kuris yra pagrindas priimti sprendimą ar rekomendacijas dėl aukštosios mokyklos ar programos kokybės;

4) įvertinimą (*assessment*) – sisteminį informacijos kaupimo, lyginimo ir panaudojimo procesą, leidžiantį parengti išvadas dėl aukštosios mokyklos ar programos efektyvumo. Įvertinimo procedūra yra būtina prieš priimant oficialų sprendimą dėl akreditavimo.

Vertinimas gali būti vidinis arba išorinis. Vidinis vertinimas – tai sistemiškas administracinių duomenų kaupimas, studentų ir absolventų apklausos ir pokalbiai su jais.

Išorinio vertinimo metu ekspertų grupė aplanko studijų vietą ir atlieka studijų bei dėstymo stebėseną. Įvertinus, ar veiksmingai taikomos kokybės užtikrinimo priemonės, pateikiama galutinė ataskaita. Be akademinių studijų ir dėstymo, įvairiais lygiais tiek vidujai, tiek išoriškai vertinami ir moksliniai tyrimai.

Daugiau informacijos: http://www.enqa.eu/

Kolegų vertinimas (angl. *peer review*)

Informacijos rinkimas, sisteminimas ir analizė, atliekama asmenų, dirbančių toje pačioje srityje, siekiant nustatyti vertinamosios institucijos ir pan. veiklos atitiktį nustatytiems reikalavimams (tikslams).

Lisabonos pripažinimo konvencija (angl. *Lisbon Recognition Convention*)

1997 m. 28 Europos šalys pasirašė Europos Tarybos ir *UNESCO* konvenciją dėl aukštojo mokslo kvalifikacijų pripažinimo Europos regiono valstybėse (*Council of Europe/UNESCO Convention on the Recognition of the Qualifications Concerning Higher Education in the European Region*), kuri kitaip dar vadinama Lisabonos pripažinimo konvencija. Joje išdėstyti Europos regiono aukštojo mokslo kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemos pagrindiniai principai bei numatytos šios sistemos veikimą laiduojančios priemonės.

Pagrindinis Lisabonos pripažinimo konvencijos principas – pripažinti su aukštuoju mokslu susijusias kvalifikacijas, suteiktas kitoje šalyje, jei negalima nurodyti esminių skirtumų tarp kvalifikacijos, kurios pripažinimo siekiama, ir atitinkamos kvalifikacijos, suteikiamos šalyje, kurioje siekiama pripažinimo, – yra kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo pagrindas Europoje.

Daugiau informacijos:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=69468&p_query=&p_tr2=2

http://enic-naric.net/index.aspx?s=n&r=ena&d=legal

Mokymasis iš kolegų (angl. *peer learning*)

Mokymosi būdas, kai asmenys, dirbantys toje pačioje srityje (toje pačioje ar skirtingose institucijose vienoje ar skirtingose šalyse), bendrauja vieni su kitais kokia nors tema, kai mokosi vieni iš kitų dalydamiesi vertinga patirtimi.

Nacionalinė kvalifikacijų sandara (angl. *National Qualifications Framework, NQF*)

Nacionalinė kvalifikacijų sandara apima šalies nustatytų kvalifikacijų, grindžiamų asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis, lygių visumą.

Socialinis aspektas / klausimai / sąlygos (angl. *social dimension*)

Bolonijos proceso tikslas – visiems studentams užtikrinti pakankamas gyvenimo ir mokymosi sąlygas, kad jie be kliūčių, susijusių su socialine ar ekonomine jų padėtimi, galėtų baigti studijas.

Visos studijų programos mobilumas (angl. *degree mobility*)

Studento mokymasis užsienio aukštojoje mokykloje pagal studijų programą, kurią baigus įgyjama aukštojo mokslo kvalifikacija ir išduodamas ją liudijantis diplomas ar kitas pažymėjimas.

4 priedas

Dokumentuose vartojamos santrumpos

ASEM – Azijos ir Europos susitikimas (angl. *Asia-Europe Meeting, ASEM)*

http://www.aseminfoboard.org/

BFUG – Bolonijos tolesnės veiklos grupė (angl. *Bologna Follow-up Group*)

BUSINESSEUROPE – Europos verslo konfederacija (angl. *The Confederation of European Business*)

http://www.businesseurope.eu

EAME – Europos aukštojo mokslo erdvė (angl. *European Higher Education Area*, *EHEA*)

http://www.ehea.info

EAME KS – Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąranga (angl. *Qualifications Framework for the European Higher Education Area, EHEA QF*)

http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*)

www.oecd.org

ECTS – Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema (The European Credit Transfer System)

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_lt.pdf

EKS – Europos kvalifikacijų sąranga (angl. *European Qualifications Framework, EQF*)

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_lt.pdf

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_en.pdf

EMTE – Europos mokslinių tyrimų erdvė (angl. *European Research Area, ERA*)

http://ec.europa.eu/research/leaflets/enlargement/page_98_lt.html

ENQA – Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (angl. *The European Association for Quality Assurance in Higher Education*)

http://www.enqa.eu/

EQAR – Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registras (angl. *European Quality Assurance Register for Higher Education*)

http://www.eqar.eu/

ES – Europos Sąjunga (angl. *European Unijon, EU*)

http://europa.eu/

ESG – Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės (angl. *European Standards and Guidelines for Quality Assurance*)

http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf

ESU – Europos studentų sąjunga (angl. *European Student Union***)**

http://www.esu-online.org/

EUA – Europos universitetų asociacija (angl. *The European University Association*)

http://www.eua.be

EURASHE – Europos aukštojo mokslo institucijų asociacija (angl. *The European Association of Institutions in Higher Education*)

www.eurashe.be

EURYDICE – Europos švietimo informacijos tinklas (angl. *The Information Network on Education in Europe)*

www.eurydice.org

EUROSTAT – Europos Bendrijos statistikos tarnyba (angl. *Statistical Office of the European Communities*)

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/

E4 – ENQA, ESU, EUA, EURASHE

UNESCO – Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (ang. *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization*)

www.unesco.org

Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area

Bucharest Communiqué

We, the Ministers responsible for higher education in the 47 countries of the European Higher Education Area (EHEA) have met in Bucharest, on 26 and 27 April 2012, to take stock of the achievements of the Bologna Process and agree on the future priorities of the EHEA.

Investing in higher education for the future

Europe is undergoing an economic and financial crisis with damaging societal effects. Within the field of higher education, the crisis is affecting the availability of adequate funding and making graduates' job prospects more uncertain.

Higher education is an important part of the solution to our current difficulties. Strong and accountable higher education systems provide the foundations for thriving knowledge societies. Higher education should be at the heart of our efforts to overcome the crisis – now more than ever.

With this in mind, we commit to securing the highest possible level of public funding for higher education and drawing on other appropriate sources, as an investment in our future. We will support our institutions in the education of creative, innovative, critically thinking and responsible graduates needed for economic growth and the sustainable development of our democracies. We are dedicated to working together in this way to reduce youth unemployment.

The EHEA yesterday, today and tomorrow

The Bologna reforms have changed the face of higher education across Europe, thanks to the involvement and dedication of higher education institutions, staff and students.

Higher education structures in Europe are now more compatible and comparable. Quality assurance systems contribute to building trust, higher education qualifications are more recognisable across borders and participation in higher education has widened. Students today benefit from a wider variety of educational opportunities and are increasingly mobile. The vision of an integrated EHEA is within reach.

However, as the report on the implementation of the Bologna Process shows, we must make further efforts to consolidate and build on progress. We will strive for more coherence between our policies, especially in completing the transition to the three cycle system, the use of ECTS credits, the issuing of Diploma Supplements, the enhancement of quality assurance and the implementation of qualifications frameworks, including the definition and evaluation of learning outcomes.

We will pursue the following goals: to provide quality higher education for all, to enhance graduates' employability and to strengthen mobility as a means for better learning.

Our actions towards these goals will be underpinned by constant efforts to align national practices with the objectives and policies of the EHEA, while addressing those policy areas where further work is needed. For 2012-2015, we will especially concentrate on fully supporting our higher education institutions and stakeholders in their efforts to deliver meaningful changes and to further the comprehensive implementation of all Bologna action lines.

Providing quality higher education for all

Widening access to higher education is a precondition for societal progress and economic development. We agree to adopt national measures for widening overall access to quality higher education. We will work to raise completion rates and ensure timely progression in higher education in all EHEA countries.

The student body entering and graduating from higher education institutions should reflect the diversity of Europe's populations. We will step up our efforts towards under-represented groups to develop the **social dimension** of higher education, reduce

inequalities and provide adequate student support services, counselling and guidance, flexible learning paths and alternative access routes, including recognition of prior learning. We encourage the use of peer learning on the social dimension and aim to monitor progress in this area.

We reiterate our commitment to promote **student-centred learning** in higher education, characterised by innovative methods of teaching that involve students as active participants in their own learning. Together with institutions, students and staff, we will facilitate a supportive and inspiring working and learning environment.

Higher education should be an open process in which students develop intellectual independence and personal self-assuredness alongside disciplinary knowledge and skills. Through the pursuit of academic learning and research, students should acquire the ability confidently to assess situations and ground their actions in critical thought.

Quality assurance is essential for building trust and to reinforce the attractiveness of the EHEA's offerings, including in the provision of cross-border education. We commit to both maintaining the public responsibility for quality assurance and to actively involve a wide range of stakeholders in this development. We acknowledge the ENQA, ESU, EUA and EURASHE (the E4 group) report on the implementation and application of the "European Standards and Guidelines for Quality Assurance" (ESG)[1]. We will revise the ESG to improve their clarity, applicability and usefulness, including their scope. The revision will be based upon an initial proposal to be prepared by the E4 in cooperation with Education International, BUSINESSEUROPE and the European Quality Assurance Register for Higher

Education (EQAR), which will be submitted to the Bologna Follow-Up Group.

We welcome the external evaluation of EQAR and we encourage quality assurance agencies to apply for registration. We will allow EQAR-registered agencies to perform their activities across the EHEA, while complying with national requirements. In particular, we will aim to recognise quality assurance decisions of EQAR-registered agencies on joint and double degree programmes.

We confirm our commitment to maintaining public responsibility for higher education and acknowledge the need to open a dialogue on **funding and governance** of

[1] European Association for Quality Assurance (2011): "Mapping the Implementation and application of the ESG"

higher education. We recognise the importance of further developing appropriate funding instruments to pursue our common goals. Furthermore, we stress the importance of developing more efficient governance and managerial structures at higher education institutions. We commit to supporting the engagement of students and staff in governance structures at all levels and reiterate our commitment to autonomous and accountable higher education institutions that embrace academic freedom.

Enhancing employability to serve Europe's needs

Today's graduates need to combine transversal, multidisciplinary and innovation skills and competences with up-to-date subject-specific knowledge so as to be able to contribute to the wider needs of society and the labour market. We aim to enhance the **employability** and personal and professional development of graduates throughout their careers. We will achieve this by improving cooperation between employers, students and higher education institutions, especially in the development of study programmes that help increase the innovation, entrepreneurial and research potential of graduates. Lifelong learning is one of the important factors in meeting the needs of a changing labour market, and higher education institutions play a central role in transferring knowledge and strengthening regional development, including by the continuous development of competences and reinforcement of knowledge alliances.

Our societies need higher education institutions to contribute innovatively to sustainable development and therefore, higher education must ensure a stronger link between **research**, teaching and learning at all levels. Study programmes must reflect changing research priorities and emerging disciplines, and research should underpin teaching and learning. In this respect, we will sustain a diversity of doctoral programmes. Taking into account the "Salzburg II recommendations"[2] and the Principles for Innovative Doctoral Training,[3] we will explore how to promote quality, transparency, employability and mobility in the third cycle, as the education and training of doctoral candidates has a particular role in bridging the EHEA and the European Research Area (ERA). Next to doctoral training, high quality second cycle programmes are a necessary precondition

[2] European University Association (2010): "Salzburg II Recommendations"
[3] European Commission (2011): "Report of Mapping Exercise on Doctoral Training in Europe – Towards a common approach"

for the success of linking teaching, learning and research. Keeping wide diversity and simultaneously increasing readability, we might also explore further possible common principles for master programmes in the EHEA, taking account of previous work[4].

To consolidate the EHEA, meaningful implementation of **learning outcomes** is needed. The development, understanding and practical use of learning outcomes is crucial to the success of ECTS, the Diploma Supplement, recognition, qualifications frameworks and quality assurance – all of which are interdependent. We call on institutions to further link study credits with both learning outcomes and student workload, and to include the attainment of learning outcomes in assessment procedures. We will work to ensure that the ECTS Users' Guide[5] fully reflects the state of on-going work on learning outcomes and recognition of prior learning.

We welcome the progress in developing **qualifications frameworks**; they improve transparency and will enable higher education systems to be more open and flexible. We acknowledge that realising the full benefits of qualifications frameworks can in practice be more challenging than developing the structures. The development of qualifications frameworks must continue so that they become an everyday reality for students, staff and employers. Meanwhile, some countries face challenges in finalising national frameworks and in self-certifying compatibility with the framework of qualifications of the EHEA (QF- EHEA) by the end of 2012. These countries need to redouble their efforts and to take advantage of the support and experience of others in order to achieve this goal.

A common understanding of the levels of our qualifications frameworks is essential to recognition for both academic and professional purposes. School leaving qualifications giving access to higher education will be considered as being of European Qualifications Framework (EQF) level 4, or equivalent levels for countries not bound by the EQF, where they are included in National Qualifications Frameworks. We further commit to referencing first, second and third cycle qualifications against EQF levels 6, 7 and 8 respectively, or against equivalent levels for countries not bound by the EQF. We will explore how the QF-EHEA could take account of short cycle qualifications (EQF level 5) and encourage countries to use the QF-EHEA for referencing these qualifications in national

[4] European University Association (2009): "Survey of Master Degrees in Europe";
[5] European Commission (2009): "ECTS Users' Guide";

contexts where they exist. We ask the Council of Europe and the European Commission to continue to coordinate efforts to make the respective qualifications frameworks work well in practice.

We welcome the clear reference to ECTS, to the European Qualifications Framework and to learning outcomes in the European Commission's proposal for a revision of the EU Directive on the recognition of **professional qualifications.** We underline the importance of taking appropriate account of these elements in recognition decisions.

Strengthening mobility for better learning

Learning mobility is essential to ensure the quality of higher education, enhance students' employability and expand cross-border collaboration within the EHEA and beyond. We adopt the strategy "Mobility for Better Learning"[6] as an addendum, including its mobility target, as an integral part of our efforts to promote an element of internationalisation in all of higher education.

Sufficient financial support to students is essential in ensuring equal access and mobility opportunities. We reiterate our commitment to full **portability** of national grants and loans across the EHEA and call on the European Union to underpin this endeavour through its policies.

Fair academic and professional **recognition**, including recognition of non-formal and informal learning, is at the core of the EHEA. It is a direct benefit for students' academic mobility, it improves graduates' chances of professional mobility and it represents an accurate measure of the degree of convergence and trust attained. We are determined to remove outstanding obstacles hindering effective and proper recognition and are willing to work together towards the automatic recognition of comparable academic degrees, building on the tools of the Bologna framework, as a long-term goal of the EHEA. We therefore commit to reviewing our national legislation to comply with the Lisbon Recognition Convention[7]. We welcome the European Area of Recognition (EAR) Manual[8] and

[6] Bucharest Ministerial Conference (2012): "Mobility for Better Learning. Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA)";
[7] Council of Europe/UNESCO (1997): "Lisbon Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region";
[8] NUFFIC, Netherlands Organisation for International Cooperation in higher education (2012): "European Area ofRecognition Manual";

recommend its use as a set of guidelines for recognition of foreign qualifications and a compendium of good practices, as well as encourage higher education institutions and quality assurance agencies to assess institutional recognition procedures in internal and external quality assurance.

We strive for open higher education systems and better **balanced mobility** in the EHEA. If mobility imbalances between EHEA countries are deemed unsustainable by at least one party, we encourage the countries involved to jointly seek a solution, in line with the EHEA Mobility Strategy.

We encourage higher education institutions to further develop **joint programmes and degrees** as part of a wider EHEA approach. We will examine national rules and practices relating to joint programmes and degrees as a way to dismantle obstacles to cooperation and mobility embedded in national contexts.

Cooperation with other regions of the world and **international openness** are key factors to the development of the EHEA. We commit to further exploring the global understanding of the EHEA goals and principles in line with the strategic priorities set by the 2007 strategy for "the EHEA in a Global Setting"[9]. We will evaluate the strategy's implementation by 2015 with the aim to provide guidelines for further internationalisation developments. The Bologna Policy Forum will continue as an opportunity for dialogue and its format will be further developed with our global partners.

Improvement of data collection and transparency to underpin political goals

We welcome the improved quality of data and information on higher education. We ask for more targeted data collection and referencing against common indicators, particularly on employability, the social dimension, lifelong learning, internationalisation, portability of grants/loans, and student and staff mobility. We ask Eurostat, Eurydice and Eurostudent to monitor the implementation of the reforms and to report back in 2015.

We will encourage the development of a system of voluntary peer learning and reviewing in countries that request it. This will help to assess the level of implementation

[9] London Ministerial Conference (2007): "European Higher Education in a Global Setting. A Strategy for the External Dimension of the Bologna Process"

of Bologna reforms and promote good practices as a dynamic way of addressing the challenges facing European higher education.

We will strive to make higher education systems easier to understand for the public, and especially for students and employers. We will support the improvement of current and developing transparency tools in order to make them more user-driven and to ground them on empirical evidence. We aim to reach an agreement on common guidelines for transparency by 2015.

Setting out priorities for 2012-2015

Having outlined the main EHEA goals in the coming years, we set out the following priorities for action by 2015.

At the national level, together with the relevant stakeholders, and especially with higher education institutions, we will:

- Reflect thoroughly on the findings of the 2012 Bologna Implementation Report and take into account its conclusions and recommendations;
- Strengthen policies of widening overall access and raising completion rates, including measures targeting the increased participation of underrepresented groups;
- Establish conditions that foster student-centred learning, innovative teaching methods and a supportive and inspiring working and learning environment, while continuing to involve students and staff in governance structures at all levels;
- Allow EQAR-registered quality assurance agencies to perform their activities across the EHEA, while complying with national requirements;
- Work to enhance employability, lifelong learning, problem-solving and entrepreneurial skills through improved cooperation with employers, especially in the development of educational programmes;
- Ensure that qualifications frameworks, ECTS and Diploma Supplement implementation is based on learning outcomes;
- Invite countries that cannot finalise the implementation of national qualifications frameworks compatible with QF-EHEA by the end of 2012 to redouble their efforts and submit a revised roadmap for this task;
- Implement the recommendations of the strategy "Mobility for better learning" and work towards full portability of national grants and loans across the EHEA;

- Review national legislation to fully comply with the Lisbon Recognition Convention and promote the use of the EAR-manual to advance recognition practices;
- Encourage knowledge-based alliances in the EHEA, focusing on research and technology.

At the European level, in preparation of the Ministerial Conference in 2015 and together with relevant stakeholders, we will:

- Ask Eurostat, Eurydice and Eurostudent to monitor progress in the implementation of the Bologna Process reforms and the strategy "Mobility for better learning";
- Develop a system of voluntary peer learning and reviewing by 2013 in countries which request it and initiate a pilot project to promote peer learning on the social dimension of higher education;
- Develop a proposal for a revised version of the ESG for adoption;
- Promote quality, transparency, employability and mobility in the third cycle, while also building additional bridges between the EHEA and the ERA;
- Work to ensure that the ECTS Users' Guide fully reflects the state of on-going work on learning outcomes and recognition of prior learning;
- Coordinate the work of ensuring that qualifications frameworks work in practice, emphasising their link to learning outcomes and explore how the QF-EHEA could take account of short cycle qualifications in national contexts;
- Support the work of a pathfinder group of countries exploring ways to achieve the automatic academic recognition of comparable degrees;
- Examine national legislation and practices relating to joint programmes and degrees as a way to dismantle obstacles to cooperation and mobility embedded in national contexts;
- Evaluate the implementation of the "EHEA in a Global Setting" Strategy;
- Develop EHEA guidelines for transparency policies and continue to monitor current and developing transparency tools.

The next EHEA Ministerial Conference will take place in Yerevan, Armenia in 2015, where the progress on the priorities set above will be reviewed.

Mobility for Better Learning
Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA)

I. Mobility aims and targets

Promoting high quality mobility of students, early stage researchers, teachers and other staff in higher education has been a central objective of the Bologna Process from the very beginning. High quality mobility pursues educational goals such as enhancing the competences, knowledge and skills of those involved. It contributes to expanding and improving academic collaboration and dissemination of innovations and knowledge within the EHEA, further internationalising higher education systems and institutions and improving them through comparison with one another, promoting the employability and personal development of the mobile people and strengthening the cultural identity of Europe. Mobility is essential to ensure high quality higher education and it is also an important pillar for exchange and collaboration with other parts of the world. In the Leuven/Louvain-la-Neuve Communiqué, we have formulated a mobility target that in 2020, at least 20% of those graduating in the EHEA should have had a study or training period abroad. Further to our declarations and communiqués hitherto and building up on our mobility target for 2020, we want to undertake the following measures which shall be implemented at institutional, national or European level:

II. Measures for the implementation of the mobility aims and targets

1. We agree that all member countries develop and implement their own internationalisation and mobility strategies or policies with concrete aims and measurable mobility targets.

They will include mobility aims for exchanges with partners inside and outside the EHEA, concrete measures for the expansion of mobility and the removal of obstacles to mobility, building on the action taken in this field in accordance with the London Communiqué. Measures will be defined with regard to improving the recognition of studies and training periods spent abroad, foreign language proficiency of mobile students and staff as well as regarding financial support. The strategies of the EHEA countries should include measurable and realistic mobility targets, improved monitoring tools and strategies for information and promotion of mobility opportunities.

2. We reaffirm and elaborate our mobility target formulated at Leuven/Louvain-la-Neuve and lay down additional targets.

1. We define our mobility target from the Leuven/Louvain-la-Neuve communiqué more precisely as follows:

(a) We measure physical mobility in all three cycles of the Bologna Process.

(b) We include in our mobility target the periods spent abroad corresponding to at least 15 ECTS credit points or three months within any of the three cycles (credit mobility) as well as stays in which a degree is obtained abroad (degree mobility).

2. In Leuven/Louvain-La-Neuve we decided to include only outward mobility in our mobility target. In addition to our quantitative target for the outward mobility of graduates in the EHEA, we now also want to draw attention to mobility into the EHEA such as the number of students enrolled in the EHEA who have obtained their prior qualification outside the EHEA as one possible indicator of its international attractiveness. We invite the European Commission (in particular Eurostat with the collaboration of the European Statistical System and its partners in international organisations) to collect corresponding data so that we can assess the progress in achieving the target for outward

mobility and establish a reliable data basis regarding inward mobility with the possible aim of defining a target in 2015.

3. Therefore, in support of the specified indicators, we invite the European Commission (Eurostat) to develop and provide data:

(a) On degree and credit mobility to and from countries outside the EHEA.

(b) On the various mobility types (degree and credit mobility), in addition also short-term mobility corresponding to less than 15 ECTS credit points or three months.

In addition and where applicable, EHEA countries in co-operation with the European

Commission and Eurostudent to develop and provide data:

(c) On mobility of early stage researchers, teachers, and staff in higher education. (d) On the social dimension of mobility.

3. We strive for open higher education systems and better balanced mobility in the EHEA.

Our demand for more balanced mobility is directed particularly at degree mobility since it can have a sustained effect on the host and home countries, can facilitate capacity building and cooperation and may lead to brain gain on the one side and to brain drain on the other. Efforts made by governments as well as higher education institutions confronted with high levels of incoming degree and credit mobility deserve our acknowledgement and attention in order to strengthen the EHEA.

Joint study programmes, multilateral summer schools and regional forms of higher education collaboration are promising instruments to support a better balance in mobility flows. The return of graduates to their home countries can be supported through the creation of attractive working conditions and specific incentive systems (e.g. return grants).

In order to be able to better evaluate the development of degree mobility in the EHEA and react in good time to possible negative consequences for certain countries and regions, we intend in future to analyse the mobility flows systematically and regularly.

If the findings show greater imbalances over longer periods of time, the governments concerned should jointly investigate the causes, consider carefully the advantages and disadvantages of the specific imbalance and seek solutions if deemed necessary. Dealing with the matter multilaterally might also be considered.

4. We encourage the member countries to strive for more and better balanced mobility of the EHEA with countries outside the EHEA.

In each of our countries, we commit to intensifying structural collaboration with developing and emerging countries and using appropriate measures to motivate more Europeans, in particular, to study, teach and research in these countries. At the same time, in order to become more attractive for students, early stage researchers, teachers and other staff from non-EHEA countries, we call on the EHEA countries to develop new study programmes and better promote programmes and other incentives for mobility periods in the EHEA.

5. We shall take measures to dismantle existing obstacles to mobility.

While increasing the motivation of students, early stage researchers, teachers and other staff to be mobile is of paramount importance for the success of any mobility measures, there is still a series of obstacles on different levels which impact on the substantial expansion of mobility inside and outside the EHEA. In order to reduce them, we intend to take the following measures:

(1) As far as possible, to expand mobility funding and to enable a wide-reaching portability of grants, loans and scholarships provided by our countries as well as to further improve the exchange of information regarding the portability of national grants and loans across the EHEA to reach the mobility targets agreed upon in the EHEA.

(2) To work with higher education institutions to increase the quality and relevance of mobility periods, ensuring that they contribute to high academic standards, to the employability as well as the linguistic and intercultural competence of graduates and to the excellence of academic staff.

(3) We request that the European Union secures adequate mobility funding with appropriate funding through its education programmes. We acknowledge mobility funding by national, regional and private sources and commit to furthering co-funding.[1]

(4) We will ensure that the principles of the Lisbon Recognition Convention are taken up in national legislation and that recognition of qualifications or credits obtained elsewhere is guided by an open minded and positive approach.

[1] Without prejudice to the budget.

(5) We will identify in our countries problems, e.g. in relation to issuing visas, residence and work permits in the higher education field, and we will take measures accordingly to make mobility easier. The work of the European Commission to monitor progress in removing the obstacles on the framework conditions for learning mobility can serve as a model.

(6) We welcome the work of the European Commission as well as of national supplementary pension providers on further promoting ideas and concepts to overcome the mobility obstacles linked to the national supplementary pension systems as far as the mobility of staff in higher education is concerned.

(7) We will give extra attention and opportunities to under-represented groups to be mobile and recognise the importance of adequate student support services to this end.

(8) As a prerequisite for mobility and internationalisation, we support the teaching of foreign languages at all levels, starting from primary education. We also strongly support the improvement of the language capabilities of teachers.

6. We will use quality assurance and transparency tools for promoting high quality mobility inside and outside the EHEA.

Transparency of structures and instruments and mutual trust in the higher education systems of all the EHEA countries are at the core of the EHEA and a necessary prerequisite for mobility. We further encourage the application of the qualifications framework for the EHEA, of the ECTS and of the Diploma Supplement and intend to strengthen the European Quality Assurance Register (EQAR) by using the register better as a reference instrument especially by deploying the quality assurance agencies listed in it consistently in the respective member countries.

Furthermore, in accrediting or recognising study programmes we must pay even greater attention to ensuring that the professional perspectives opened up by a study programme are clearly set out. We aim to facilitate the alignment of EU legislation on professional qualifications with the EHEA (e.g. reference to learning outcomes, promoting even greater comparability in the use of ECTS as the basis for such recognition). We request the Bologna Follow-Up Group (BFUG) to engage in a dialogue with the European Commission and the national authorities responsible for professional qualifications in order to establish effective cooperation to this end. In addition, we ask the BFUG to explore the feasibility of entrusting agencies registered in the EQAR with the assessment of the conformity of regulated qualifications.

We also seek dialogue with other parts of the world and suggest more intensive collaboration in the field of quality assurance with regions outside Europe. We call on the networks active in this field to investigate the possibility of establishing greater transparency and better reciprocal understanding of already existing quality assurance procedures with countries or regions outside Europe. Worldwide collaboration in quality assurance can also be intensified by more quality assurance agencies from outside Europe being included in the EQAR on the basis of the European Standards and Guidelines for Quality Assurance (ESG).

7. In the spirit of enhancing mobility, we advocate that countries pass on the flexibilities of the Bologna framework to the higher education institutions and restrict the state regulation of study courses to a minimum

We want to leave our higher education institutions the greatest possible room for manoeuvre within the framework which we have created with the EHEA so that they can intensify their cooperation and set up joint programmes more easily. National rules should not be a barrier for individual mobility and university cooperation. Therefore we will avoid rigid regulations and allow more flexibility. We will support the joint efforts of competent authorities and quality assurance agencies to create external quality assurance processes that minimize the bureaucratic burden on joint programmes. Single accreditation procedures that substitute the different national accreditation procedures should fit the different national purposes of all partners.

8. We want to increase mobility through improved information about study programmes.

Within our respective national systems, we undertake to shorten response times for international applications, to set up or improve a national website providing information about the study programmes of its higher education institutions as well as the existing professional student support structures, and link it to a common website that is attractive and highly visible for students. Furthermore, we mandate the BFUG to conduct a needs analysis amongst students and higher education institutions, to take stock of and to map existing admission systems, to collect examples of good practice and to explore

- the potential of using common standards for the description of study programmes,

- ways to facilitate access to relevant information while avoiding additional burden on institutions, making best use of information already available,
- how universities involved in organising ERASMUS Mundus Masters classes or their successors could cooperate in setting up a joint internet-based admission system,
- ways to assist interested member countries in developing their national internet- based admission systems by benchmarking good practices and the possibility of regional cooperation as a means to developing common or compatible internet-based admission systems,
- the possibility of enhancing cooperation in verifying the documentation of foreign qualifications in order to support institutions during the admission process.

9. We will improve the communication of the individual, institutional and social benefits of periods spent abroad.

The communication should target parents, career advisors and students. In order to systematically record the private and social returns of learning mobility, also with regard to the employability of higher education graduates, we suggest regular accompanying research and particularly the preparation of graduate surveys.

10. We call on higher education institutions

- to adopt and implement their own strategy for their internationalisation and for the promotion of mobility in accordance with their respective profile involving the stakeholders (in particular students, early stage researchers, teachers and other staff in higher education);
- to pay attention to the mobility and international competence of their staff, in particular to give fair and formal recognition for competences gained abroad, to offer attractive incentives for their greater participation in internationalisation and mobility measures as well as to ensure good working conditions for mobile staff;
- to create mobility-friendly structures and framework conditions for mobility abroad;
- to develop other possibilities for mobility such as virtual mobility and enable non-mobile students to have an "international experience at home";

In order to give us an overview regarding the implementation of our mobility strategy and the measures it contains, we request the BFUG to report on progress at the next ministerial conference in 2015.

We will look at the impact of national higher education policies on learning mobility and on the balance of mobility flows. As a basis for this, the member countries will, in their national reports for the next ministerial conference, provide information about the development and implementation of the national strategies and the progress towards achieving their mobility targets and on the removal of obstacles to mobility. Reports and further efforts will be made to improve the availability of internationally comparable data on the issue in order to promote policy learning.

Beyond the Bologna Process: Creating and connecting national, regional and global higher education areas

Statement of the Third Bologna Policy Forum

Bucharest, April 27, 2012

We, the Ministers responsible for Higher Education and heads of delegation of the authorities, institutions and organisations present at the Third Bologna Policy Forum, reaffirm the aims of increased cooperation and policy dialogue between our countries and different higher education areas and acknowledge the relevance of this event in achieving them.

International cooperation in the field of higher education has a vital role to play in developing and maintaining cohesive, sustainable and open societies. This includes a strong commitment to higher education as a key contributor to the development of democracy, human rights protection and sustainable growth necessary for global recovery from the economic crisis.

The third edition of the Bologna Policy Forum focused on creating and connecting national, regional and global higher education spaces, while deepening the discussions on the following four topics reflecting on future approaches for dialogue in this context.

Public responsibility for and of higher education within national and regional context. This refers, *inter alia*, to providing appropriate investment and public funding to sustain equitable higher education, as well as to setting in place the regulatory framework and policy environment for autonomous higher education institutions to fulfil their diverse missions.

We acknowledge the importance of active participation of the academic community – students, faculty, staff and institutional leadership - in the governance and development of higher education responsive to societal change and economic needs. Similarly, we stress the importance of creating open and flexible pathways so that citizens with varied educational and social backgrounds can access and successfully complete higher education.

Global academic mobility: Incentives and barriers, balances and imbalances. Academic mobility has become increasingly meaningful in providing global perspectives, fostering active citizenship and equipping graduates with the right mix of knowledge, skills and competences which enable them to better respond to national, regional and global challenges.

We continue to strive for open and transparent education systems and better balanced mobility within and between our higher education areas and systems. We want to intensify the academic exchange of ideas and people in our regions, and to create innovative networks.

In this context, we aim to continue working towards reducing the diverse obstacles for mobility between our education areas, such as the lack of transparency of qualifications, financial barriers for students, problems with academic and professional recognition, as well as administrative hurdles.

In the framework of Asia-Europe Meeting (ASEM), we acknowledge the work aimed at exploring how the regional recognition conventions in Europe ("Council of Europe/ UNESCO Lisbon Convention")[1] and Asia and the Pacific ("Tokyo Convention")[2] may be used to further recognition between the two regions.

We will further strive for the implementation of the UNESCO/ OECD Guidelines for Quality Provision in Cross-Border Higher Education[3] and the meaningful role they give to all actors in higher education for quality assurance.

We will continue to support, fund and promote academic mobility, which helps the sustainable development of our societies. We will encourage higher education institutions to further develop joint programmes and joint degrees. Where appropriate, higher education institutions are also encouraged to make the best use of mobility and cooperation opportunities provided by the European Union programmes.

Global and regional approaches to quality enhancement of higher education. In the current international context, we particularly underline the importance of quality assurance. We consider it both a tool to strengthen the capacity of higher education

---

[1] Council of Europe, UNESCO (1997): The Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region (Lisbon Recognition Convention)

[2] UNESCO (2011): Regional Convention on the Recognition of Qualifications in Higher Education (Tokyo Convention)

[3] UNESCO, OECD (2005): Guidelines for Quality Provision in Cross-Border Higher Education"

institutions to enhance the quality of provision and an instrument to promote transparency and trust.

We support the conclusion of the international conference on quality assurance co-organised by the Flemish Government and the European Commission in December 2011. Despite the fact that different regions and countries have developed different approaches to quality assurance, we have similar challenges and interests. We can therefore benefit by working towards solutions which, although they have to be adapted to our own contexts, can share a common basis.

We aim to further develop robust and functional quality assurance systems and to promote cooperation between them. We also stress the important role of qualification frameworks and quality assurance in facilitating the recognition of qualifications and international mobility.

The contribution of HE reforms to enhancing graduate employability. One of the essential missions of higher education systems is to foster long term employability of graduates. Increasing the fair recognition of studies and qualifications, based on the various existing international conventions, will support a better link between higher education and the global economy. We stress the importance of the learning outcomes approach as a common base for mainstreaming lifelong learning, implementing the recognition and validation of prior learning and increasing the readability of qualifications.

Different regions of the world can learn from each other's experience of enhancing employability of graduates by, inter alia, exchanging the results of data collection in the field of employability and by sharing examples of good practice.

Way forward

The Bologna Policy Forum concept should be further enriched and taken forward, in order to maximise its potential for policy dialogue. In this sense, an evaluation of the Bologna Policy Forum will be organised immediately after the event with all participant delegations. Our aim is to enhance the common understanding of the European Higher Education Area (EHEA) goals and principles, as well as to encourage active exchanges between the EHEA and other parts of the world, and thus underpin and complement the on-going internationalisation initiatives and efforts at institutional and national levels.

Regional exchanges and peer learning should strengthen the political commitments agreed at the Bologna Policy Fora, while also involving practitioners and representatives of the academic communities in a long term policy exchange. We agree that this policy cooperation should focus on specific topics and that it may in particular involve countries or regions which have expressed a particular interest in the topic at hand. We also reiterate our support for global student and academic staff dialogue.

We therefore ask the Bologna Follow Up Group, in partnership with the national contact persons identified by all countries participating in the Policy Forum, to explore this possibility further. The national contact persons will act as liaisons between our countries and bring our contribution to the follow-up of the Bologna Policy Forum.

To this aim, we strongly support and encourage events to take place in the frame of the policy dialogue for further cooperation initiated by the Bologna Policy Fora[4].

The next Bologna Policy Forum will be convened in 2015 in Armenia.

ANNEX

List of events to take place in the frame of the Bologna Policy Forum dialogue

2012 – Policy dialogue between the European Union and the Southern Mediterranean region on higher education, organised by the European Commission (dates TBC)

24-25 May, 2012: The Value of the PhD: Building Capacity and Refining Purpose, 3rd International CODOC Project workshop organized by the European University Association (EUA) and the Inter- American Organisation for Higher Education (OUI), University of Sao Paolo, Brazil

21-22 June, 2012: Europe-Africa Quality Connect: A bi-regional approach to Strengthening University Capacity for Change: Dissemination Conference organized by the European University Association (EUA) and the Association of African Universities (AAU), Addis Ababa, Ethiopia.

4-7 July, 2012: Transatlantic Dialogue: Leading the Globally Engaged Institution – New Directions, choice and Dilemmas, organized by EUA, the American Council for Education (ACE) and the Association of Universities and Colleges of Canada (AUCC), Salzburg, Austria.

[4] A tentative and non-exhaustive list of these events is enclosed as Annex

Autumn 2012: Seminar for Bologna Policy Forum national contact points, organised by the European Commission

Autumn 2012/ Spring 2013 – International conference on the 'Interaction between HE researchers and policy makers in the field of trust, recognition and quality assurance', organised by the Flemish Community of Belgium

17-21 September 2012: Global Student Leaders Summit, hosted in partnership by the European Students' Union (ESU) and National Union of Students in the UK, London (TBC)

24-25 September, 2012: Final Dissemination Conference: CODOC- Cooperation on Doctoral Education between Latin America, Southern Africa, Asia and Europe, organized by the European University Association, the ASEAN University Network, the Southern African Regional University Association, the Inter-American Organisation for Higher Education and Karolinska Institute, Stockholm, Sweden.

11-12 October 2012 : 4th ASEM Seminar on Quality Assurance in Higher education in Paris (Sèvres) organised by the French ministry for Higher education and Research in collaboration with the ASEM.

12-14 November, 2012: Innovative Strategies for Higher Education in Latin America and Europe: International Collaboration and Regional Development, First bi-regional University Association Conference of the Alfa-Puentes project, hosted in partnership with the European University Association, the Association of Universities 'Grupo Montevideo' and 22 national and regional university association in Latin America and Europe, Sao Paolo, Brazil.

14-15 March 2013, AHELO Project Results Conference, Utrecht, The Netherlands

---

Parengė Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013

Išleido LR švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras

Redagtorė *Nijolė Šorienė*
Maketuotojas *Valdas Daraškevičius*